

RICHTINGAANWIJZERS VOOR EEN **AMBITIEUS** **AMATEURKUNSTENBELEID**

© Elise Vandeplancke

DE FEDERATIE

sociaal-cultureel werk
& amateurkunsten

LEESWIJZER p.5

1. **INLEIDING** p.7
  2. **TERUGBLIK OP TWINTIG JAAR AMATEURKUNSTENBELEID** p.8
    - A. 2000 - 2005: ONTZUILING EN KRACHTENBUNDELING p.8
    - B. 2006 - 2015: VERNIEUWING EN PROFILERING p.10
    - C. 2016 - 2018: VERSTORING VAN HET ECOYSTEEM p.12
    - D. 2019 - 2020: AMATEURKUNSTEN ALS CENTRALE SPIL IN TALENTONTWIKKELING p.13
    - E. 2020: VERBREIDING EN VERDIEPING p.15
  3. **DE AMATEURKUNSTEN VANDAAG** p.17
    - A. DE SECTOR IN KAART p.17
    - B. DE VLAMING IS AMATEURKUNSTENAAR p.19
  4. **HET DNA VAN AMATEURKUNSTEN ALS HEFBOOM VOOR DE TOEKOMST** p.22
    - A. DRIE FUNCTIES p.22
    - B. DRIE TOEKOMSTAMBITIES p.23
    - C. DE DRIEPIKKEL: AMATEURKUNSTEN ALS CENTRALE ACTOR IN EEN HEDENDAAGS, BREED CULTUURBELEID p.23
    - D. MET DE TWEE VOETEN IN HET VELD p.24
  5. **BELEID MAKEN OP SNIJLIJNEN** p.26
    - A. PROFESSIONELE KUNSTEN p.27
    - B. ERFGOED p.29
    - C. ONDERWIJS p.30
    - D. CULTUUREDUCATIE p.31
    - E. WELZIJN/ZORG p.32
    - F. LOKAAL/BOVENLOKAAL CULTUURBELEID p.32
    - G. INTERNATIONAAL CULTUURBELEID p.33
    - H. JEUGD p.33
    - I. VRIJWILLIGERS- EN VERENIGINGSWERK p.34
    - J. IMPULSEN VOOR EEN BELEID OP SNIJLIJNEN p.35
  6. **RICHTINGAANWIJZERS VOOR EEN TOEKOMSTGERICHTE INVULLING VAN HET DECREET** p.36
    - A. DOEL VAN HET DECREET p.36
    - B. ERKENNINGS- EN SUBSIDIECRITERIA p.38
    - C. IMPULSLIJNEN p.40
    - D. BELEIDSCYCLUS VAN PLANNEN EN EVALUEREN p.42
  7. **INVESTEREN IN “BOOMING BUSINESS”** p.45
  8. **SAMEN LATEN STROMEN** p.49
  9. **CHECKLIST VOOR EEN AMBITIEUS AMATEURKUNSTENBELEID** p.51
- MEER LEZEN? p.55
- REFERENTIES p.55

Deze nota is bedoeld als opener voor verdere gesprekken over een actualisering van het Decreet betreffende de amateurkunsten. In de maanden oktober 2019 tot en met juni 2020 werkten de negen landelijke amateurkunstenorganisaties samen met De Federatie aan een uitgebreide oefening over het amateurkunstendecreet van de toekomst. De coronastorm vond middenin de oefening plaats, wat de opdracht bemoeilijkte maar de urgentie ervan des te tastbaarder maakte. Deze nota kan beschouwd worden als het sluitstuk van de oefening, waarbij enkel die richtingaanwijzers zijn opgenomen die door alle negen disciplines gedragen worden. We willen met dit document een gedragen en realistische, maar ambitieuze blik werpen op een doordacht amateurkunstenbeleid.

In opeenvolgende fasen van de oefening werden de verschillende onderdelen van het bestaande decreet geëvalueerd en herdacht in functie van de hedendaagse en toekomstige tendensen en evoluties in de praktijk. Deze nota vat de conclusies samen en biedt inzicht in de argumenten en afwegingen om tot deze conclusies te komen, maar biedt ook een overzicht van de ontwikkelingen – zowel in het veld als op het vlak van beleid - die gedurende twintig jaar het amateurkunstenbeleid hebben vorm gegeven. Na een korte historiek, staan we stil bij het amateurkunstenveld anno 2020. We baseren ons hiervoor op de conclusies van het groot-schalig bevolkingsonderzoek naar amateurkunsten, uitgevoerd door de vakgroep Sociologie van de UGent onder leiding van Prof. dr. John Lievens (Willekens et al., 2020). We beschrijven het DNA van de amateurkunsten en onderzoeken hoe we deze uniciteit kunnen inzetten als hefboom voor de toekomst. Vervolgens bekijken we de positie van de amateurkunstensector op het kruispunt van verschillende andere beleidsdomeinen, zowel binnen als buiten de cultuursector. Hoe kunnen we werken aan een beleid op maat van deze snijlijnen? Tot slot komen we tot de concrete richtingaanwijzers voor een update van het amateurkunstendecreet, rekening houdend met de vaststellingen in de voorgaande hoofdstukken. Hoe kunnen de specifieke onderdelen van het decreet ingevuld worden op maat van een toekomstgericht en ambitieus amateurkunstenbeleid? Tot slot bekijken we waarvoor er prioritair financiële middelen nodig zijn en hoe het beleid op een doordachte en succesvolle manier kan investeren in de sector. We eindigen met een checklist voor een ambitieus amateurkunstenbeleid.

Bij het schrijven van deze nota werd er teruggegrepen naar eerdere onderzoeksrapporten en publicaties van het Forum voor Amateurkunsten. Ook de Beleidsnota Cultuur, de Strategische visienota Kunsten en de Landschapstekening Kunsten werden ter hand genomen, met het oog op convergentie met het brede cultuurbeleid. In de oefening besteden we bovendien aandacht aan de uitdagingen die gepaard gaan met een verlichting van de decreetprocedures in de brede cultuursector. We bekijken hoe de beleidscyclus van de amateurkunsten een voorbeeld kan zijn van efficiëntiewinst en planlastvermindering.

1. INLEIDING

Het Decreet betreffende de amateurkunsten dateert van 2000. De grootste verdiensten van dit decreet situeren zich ongetwijfeld op het gebied van de professionalisering van de sector. Het decreet van 2000 vormde voor het eerst een duidelijk beleidskader voor de sector en focuste in de eerste plaats op de **democratiserende en socialiserende rol** van de amateurkunsten. Het nieuwe decreet heeft een dynamisch effect op de sector gehad en maakte van de amateurkunstensector een **verzelfstandigd beleidsdomein binnen het sociaal-culturele veld**. Gedurende twintig jaar onderging het decreet verschillende wijzigingen. Een nieuwe discipline kreeg erkenning (de letteren), er werden impulsen ingeschreven die de vernieuwing, de internationale uitbouw van de sector en de samenwerking met professionele kunstenaars stimuleerden. En in 2006 werd het **Forum voor Amateurkunsten** opgericht, dat twaalf jaar lang het steunpunt en de belangenbehartiger van de amateurkunstensector zou worden.

Anno 2020 bevindt de amateurkunstensector zich in een sterk veranderd veld. Sinds 2019 is het Forum voor Amateurkunsten overgegaan in het **nieuwe Steunpunt Bovenlokale Cultuur, OP/TIL**. De amateurkunstenorganisaties vonden een nieuwe thuis bij De Federatie, die de belangen van de sector behartigt. Daarnaast heeft de recente interne staatshervorming, waarbij de **culturele bevoegdheden van de provincies overgeheveld werden** naar het Vlaams niveau, een krater geslagen in het amateurkunstenlandschap. Het recente Decreet bovenlokale cultuurwerking heeft die leemte tot nu toe niet kunnen opvullen. Daarbij komt dat sinds 2016 de Vlaamse middelen voor het lokaal cultuurbeleid via het Gemeentefonds rechtstreeks en niet geoormerkt bij de gemeenten belanden. Het voormalige Decreet lokaal cultuurbeleid maakte van de lokale investering in amateurkunsten een beleidsprioriteit. Hoewel uit de eerste meerjarenbegroting zou blijken dat gemeenten meer dan voorheen lijken te investeren in het beleidsdomein cultuur, zorgt het gebrek aan degelijke monitoring ervoor dat het op dit moment nog onduidelijk is wat de effecten zijn voor het lokale amateurkunstenveld.

Uiteraard zijn er voor de sector ook enkele opportuniteiten. Tijdens de vorige beleidsperiode werd het **Actieplan Talentontwikkeling** opgestart. Hoewel de amateurkunstensector deze opdracht met open armen ontving, werd in de vorige beleidsperiode beslist om niet voor alle disciplines trajecten te ondersteunen. De sector is ambitieus en vragende partij om in de toekomst talentontwikkeling voor alle disciplines optimaal te implementeren. Talentontwikkeling is immers inherent aan de werking van de landelijke amateurkunstenorganisaties, en de sector kijkt er dan ook naar uit om deze beleidsprioriteit verder uit te rollen. Ook de **verbreding van de amateurkunstensector** bleef en blijft kansen geven. Dit is eigen aan de verdere professionalisering en uitbreiding van de sector, maar toont ook haar wendbaarheid aan. Het vroegere Poppunt werkt als VI.BE nu ook voor de professionele muzikant. En ook Creatief Schrijven heeft haar doelgroep uitgebreid en ondersteunt sinds 2020 de schrijfliefhebber van jong tot oud. Daarnaast werd de samenwerking met andere sectoren de voorbije jaren verder doorgedreven. De samenwerking met het deeltijds kunstonderwijs werd in de vorm van de **alternatieve leercontext** zelfs geïnstitutionaliseerd in het Decreet betreffende het deeltijds kunstonderwijs.

Het spreekt voor zich dat bovenstaande tendensen de sector voor verschillende opportuniteiten, maar ook uitdagingen stelt. Anno 2020 is de tijd rijp voor een volgende stap in het Vlaamse amateurkunstenbeleid.

2. TERUGBLIK OP TWINTIG JAAR AMATEURKUNSTENBELEID

A. 2000-2005: ONTZUILING EN KRACHTENBUNDELING

Het Decreet betreffende de amateurkunsten van 22 december 2000 bracht een **grootschalige herstructurering** tot stand. Tot dan werd de amateurkunstenbeoefening voornamelijk georganiseerd volgens de zuilen; amateurkunsten hadden de naam traditioneel en amateuristisch te zijn. Toneelkringen, muziekverenigingen, koren organiseerden zich onder de kerktoren in een katholieke en een socialistische variant. Het profiel van verenigingen leek niet zozeer de kunstbeoefening centraal te stellen, maar eerder het ideologisch gedachtegoed en de dienstverlening voor de leden van de zuil.

Van 21 naar 8 landelijke amateurkunstenorganisaties

In de publicatie "Uit de schaduw. De ontwikkeling van kunst- en cultuureducatie in de vrije tijd in Vlaanderen" van Publiq schetsen Isa Van Dorsellaer en Elke Verhaeghe de beleidshistoriek van de sector in het artikel 'Amateurkunsten: van Altamira recht de 21ste eeuw in' (p. 96). Wij citeren:

*"Het eerste Koninklijk besluit gericht op de 'amateuristische kunstbeoefening' kwam er pas in 1967. In de laatste decennia van de twintigste eeuw werd Vlaanderen met vier opeenvolgende staatsvormingen politiek steeds autonomer. Eind de jaren 1960 lag het zwaartepunt van deze hervormingen op persoonsgebonden materie zoals cultuurbeleid, waarbinnen de amateurkunsten zich manifesteerden. De Vlaamse overheid ging binnen de nieuwe structuren en bevoegdheden steeds nadrukkelijker het amateurkunstenveld structureren en zijn **democratiserende en socialiserende rol** valoriseren. Naast een begin van **professionalisering** vormt een andere rode draad binnen deze evolutie de prille gedachte van **het ontzuilingsproces** dat geleidelijk op gang komt. In 1980 komt er een **eerste decreet over de 'amateuristische kunstbeoefening'**, in 1991 volgt het tweede. Dit decreet voorzag **21 overkoepelende organisaties** van structurele middelen. De subsidie werd toegekend op basis van het aantal aangesloten actieve groepen, het aantal uren kwalitatieve begeleiding, het aantal cursussen en de georganiseerde regionale activiteiten, en was in opbouw vergelijkbaar met bijvoorbeeld de jeugdsector. Dit decreet bood **stabiliteit, maar weinig ruimte voor vernieuwing.***

Het grote keerpunt kwam er op de kop van de eenentwintigste eeuw, met het **Decreet betreffende de Amateurkunsten van 22 december 2000**. Naast de verandering van de term 'amateuristische kunstbeoefening' in 'amateurkunsten', voorziet dit decreet in een **nieuw en duidelijk beleidskader**. Naarmate Vlaanderen zich moeizaam bevrijdde uit het carcan van de verzuiling, verdween de ideologische geestverwantschap, als bindmiddel voor de leden van amateurkunstenverenigingen, naar de achtergrond. Die maatschappelijke en politieke evolutie kristalliseerde zich uit in het decreet. Het focust naast artistieke kwaliteit tegelijk op de **verdere democratiserende en socialiserende rol** van de amateurkunsten. Een evolutie die in de lijn ligt van andere beleidsinstrumenten zoals het Kunstendecreet. Het decreet van 2000 voorziet ook in een duidelijke definitie van de nieuwe term 'amateurkunsten': "Elke kunstvorm die in het kader van het sociaal-culturele gebeuren aan iedere burger de kans biedt om zich via kunstbeoefening en -beleving te ontplooien en zijn potentiële creatieve vermogens te ontwikkelen op vrijwillige basis en zonder beroepsmatige doeleinden."

Dat “grote keerpunt” kwam er onder impuls van het Decreet betreffende de amateurkunsten van 2000. De eenentwintig verzuilde federaties fuseerden tot **acht landelijke amateurkunstenorganisaties**, elk voor één bepaalde discipline: Centrum voor Beeldexpressie, Kunstwerk(t), Danspunt, Vlamo, Poppunt, Opendoek, Koor&Stem en Muziekmozaïek. De centrale opdracht was de ondersteuning van de beoefenaar in heel Vlaanderen en Brussel. Ontzuiling en krachtenbundeling waren de uitgangspunten voor het tot stand brengen van een open netwerk van pluralistische kunstdisciplinegerichte organisaties.

Figuur 1. Situatie 1999: 21 amateurkunstenorganisaties

<p>Beeldcultuur</p> <ul style="list-style-type: none"> Vlaamse Federatie van Fotokringen Federatie Arbeiders Foto- en Kinokringen Nederlandstalige Amateurkineasten 	<p>Lichte Muziek</p> <ul style="list-style-type: none"> Poppunt Jazz-Vlaanderen Popadvies
<p>Beeldende Kunst</p> <ul style="list-style-type: none"> Kunstkader Crea ateliers en academies +3 	<p>Theater</p> <ul style="list-style-type: none"> Nationaal Kristelijk Toneelverbond Federatie Vlaamse Socialistische Toneelverenigingen Koninklijk Nationaal Toneelverbond FAKREA Vlaams Verbond voor Poppenspel
<p>Dans</p> <ul style="list-style-type: none"> Vlaamse Volkskunstbeweging Landelijke Vereniging voor Dans- en Bewegingstheater Vlaamse Volkskunstgemeenschap 	<p>Vocale Muziek</p> <ul style="list-style-type: none"> Koorfederatie Vlaanderen Het Madrigaal Vlaamse Federatie van Jonge Koren Vlaamse Culturele Producties
<p>Instrumentale Muziek</p> <ul style="list-style-type: none"> Vlaamse Fed. Socialistische Muziekkorpsen en Zangkringen FEDEKAM Vlaanderen Koninklijk Muziekverbond van België Vlaamse Federatie Liberale Muziekmaatschappijen Algemene Muziekfederatie 	<p>Volksmuziek</p> <ul style="list-style-type: none"> Volksmuziekfederatie

Professionalisering en kwaliteitsbevordering

Tot en met 1999 werden de amateurkunstenorganisaties in belangrijke mate gesubsidieerd op grond van kwantitatieve criteria. Het decreet van 2000 installeerde voor het eerst een **beleidscyclus van vijf jaar** met structurele enveloppesubsidiëring voor de erkende landelijke amateurkunstenorganisaties. Het werken met beleidsplannen werd ingevoerd. De subsidies werden vijfjaarlijks vastgelegd, op basis van een voorstel van de administratie, rekening houdende met gegevens over de organisaties en beleidsintenties van de minister. Dialoog tussen organisaties en de administratie kreeg op die manier vorm. Latere decreetsaanpassingen zullen die dialoog meer formaliseren en institutionaliseren (bijvoorbeeld via visitaties). Daarnaast voorzag het decreet ruimte voor ontwikkelingen en evoluties in het veld, in de vorm van **projectmiddelen voor nieuwe (sub)disciplines**. Ook de interne ontwikkeling van de gefuseer-

de organisaties werd ondersteund, met als doel professionalisering te bevorderen en kwaliteitszorg te stimuleren. Tot slot kreeg de amateurkunstensector in 2000 ook een steunpunt; het **Vlaams Centrum voor Amateurkunsten (VCA)**.

Intussen op het terrein...

- De nieuw opgerichte organisatie Creatief Schrijven vzw ontvangt sinds 2002 projectsubsidies voor de discipline 'letteren'.
- De disciplinegerichte amateurkunstenorganisaties werken onderling samen in projecten.
- De amateurkunstenorganisaties verkennen ook andere sectoren en beleidsdomeinen en zetten samenwerkingen op met organisaties buiten de amateurkunstensector.

B. 2006-2015: VERNIEUWING EN PROFILERING

De eerste jaren van het amateurkunstendecreet staan in het teken van de grote herstructurering. Ondanks de naweeën van de vele fusies, slagen de amateurkunstenorganisaties erin een groot publiek te bereiken. In 2009 toont onderzoek aan dat 1/3 van de Vlamingen aan actieve cultuurparticipatie doet (Vanherwegen et al., 2009). De komende jaren staan in het teken van doorgedreven professionalisering en vernieuwing. Bovendien vereist het toenemend aantal beoefenaars en belangstellenden een sterkere zichtbaarheid en profilering van de amateurkunsten als verzelfstandigde sector.

Creatief Schrijven: erkenning van een nieuwe discipline

Met de erkenning van Creatief Schrijven vzw als landelijke amateurkunstenorganisatie voor de discipline letteren in 2007, vult het decreet een hiaat in het landschap op. De jonge organisatie deed sinds 2002 beroep op projectmiddelen voor nieuwe (sub)disciplines en wordt vanaf 2007 één van de erkende landelijke amateurkunstenorganisaties.

Het Forum voor Amateurkunsten: profilering van de sector

Het Centrum voor Amateurkunsten (VCA) kreeg bij haar oprichting in 2000 een dubbele opdracht toegekend: enerzijds een Brusselwerking en anderzijds de ondersteuning van de amateurkunsten in heel Vlaanderen. In **2007** wordt deze opdracht ontdebeld. Als het Vlaams Huis voor Amateurkunsten spitst de organisatie zich vanaf nu toe op Nederlandstalig Brussel. De Vlaamse werking wordt voortaan ondersteund door de nieuwe organisatie **Forum voor Amateurkunsten**. Het Forum zou twaalf jaar lang het steunpunt en de belangenbehartiger van de amateurkunstensector in Vlaanderen worden.

Het nieuwe steunpunt zette in op verdere kwaliteitsbevordering, maar speelde vooral ook een belangrijke rol in de profilering van de amateurkunstensector. Het Forum fungeerde als over-

legplatform voor de negen landelijke amateurkunstenorganisaties, maar overlegde als koepel ook met andere beleidsdomeinen. Zo effende het Forum het terrein voor de samenwerking met de **lokale besturen**. Amateurkunsten zijn immers diep verankerd in het gemeentelijk en stedelijk beleid. Lokale beoefenaars en verenigingen kunnen vaak bij de lokale overheid terecht voor infrastructuur, advies en communicatie. Het Forum voor Amateurkunsten timmerde jarenlang aan een nauw contact en wederzijdse samenwerking met de lokale besturen, wat onder andere tastbaar was tijdens de jaarlijkse Week van de Amateurkunsten.

Innovatie: cross-sectoraal en cross-disciplinair samenwerken

Vanaf 2008 voorziet het amateurkunstendecreet bijkomende ondersteuning voor projecten waarbij de brug wordt geslagen tussen de amateurkunsten en de professionele kunsten. Niet alleen cross-sectoraal samenwerken krijgt aandacht, maar ook de cross-disciplinaire samenwerkingsverbanden worden gestimuleerd. Daarnaast wordt **internationalisering** een erkenningscriterium in het decreet, wat de negen landelijke amateurkunstenorganisaties aanmoedigt te bouwen aan een internationaal netwerk. Twintig jaar later staan vele van deze organisaties centraal in een breed, cross-sectoraal en internationaal netwerk van amateurkunsten.

De decreetwijzigingen en bijhorende impulsen hebben geleid tot een **doorontwikkeling van innovatie van het veld**. Er werd een nieuwe discipline erkend en decretaal verankerd. Maar er kwam ook decretale aandacht voor cross-disciplinaire innovatie en voor projecten over de grenzen van beleidsdomeinen en sectoren heen. De amateurkunsten profileren zich als zelfstandige sector in het brede cultuurveld.

Intussen op het terrein...

- De amateurkunstenorganisaties springen creatief en gedreven om met de beperkte middelen, bijvoorbeeld door innovatieve samenwerkingen aan te gaan (o.a. onder impuls van het Bijzonder Fonds van het Forum voor Amateurkunsten).
- Doorgedreven samenwerking tussen amateurkunsten en lokale besturen.
- Doorgedreven samenwerking met de professionele kunsten en met het deeltijds kunstonderwijs.

C. 2016-2018 VERSTORING VAN HET ECOSYSTEEM

Aan de vooravond van de vierde beleidsperiode binnen het decreet (2017-2021) staan de amateurkunstensector grote veranderingen te wachten. Na de visitatieronde van 2015 beslist het beleid om de historische financiële kloof tussen de negen landelijke amateurkunstorganisaties te verkleinen. Een deel van de extra middelen die hiervoor nodig zijn, wordt gevonden bij het **Bijzonder Fonds**. Dit fonds werd beheerd door het Forum voor Amateurkunsten en werd ingezet ter ondersteuning van projecten gericht op experiment en innovatie. De projectmiddelen die eigen zijn aan de decretale impulslijnen voor o.a. experiment en innovatie liepen dus droog. En dit in een periode waarin de amateurkunstorganisaties die traditioneel gegroeid zijn uit provinciale afdelingen hun leden- en organisatiestructuur grondig herdenken.

Lokale en provinciale cultuurmiddelen verschuiven

Ook op beleidsmatig vlak is het een woelige periode. De amateurkunsten, en zeker de lokale groepen, verenigingen en individuele amateurkunstenaars, zijn sterk verankerd in het lokale en het provinciale cultuurbeleid. Zij vinden hier niet alleen een financiële ondersteuning, maar ook infrastructuur en communicatie. Sinds **1 januari 2016** is het **lokaal cultuurbeleid echter geïntegreerd in het Gemeentefonds**. De lokale middelen worden niet langer geoormerkt voor cultuur. De verantwoordelijkheid van het voeren van een lokaal cultuurbeleid ligt voortaan volledig bij de gemeentebesturen. Vele lokale amateurkunstengroepen en -verenigingen rekenen op de ondersteuning van hun stad of gemeente. Het spreekt voor zich dat de ongerustheid groot was. Twee jaar later werden ook de **cultuurgebonden bevoegdheden** weggehaald van de provincies, dat andere beleidsniveau dat de plaatselijke amateurkunstengroepen en -projecten sinds jaar en dag (financieel) ondersteunde. Sinds **1 januari 2018** zijn de provinciale cultuurdiensten opgedoekt. Nog geen half jaar later remedieerde het beleid met het **Decreet bovenlokale cultuurwerking**. Dit decreet zou de hiaten op het 'bovenlokale' niveau moeten invullen.

Ontmanteling van het Forum voor Amateurkunsten

In 2018 werd duidelijk dat het **Forum voor Amateurkunsten ontmanteld** zou worden, als onderdeel van de bovenbouwvoering in de cultuursector. Met deze evolutie in gedachten werden de negen amateurkunstorganisaties lid van **De Federatie**, sectorfederatie van het sociaal-cultureel werk en sinds 2018 dus ook van de amateurkunsten. De raden van bestuur van de landelijke amateurkunstorganisaties hebben ingestemd met de afbouw van de werking van het Forum voor Amateurkunsten, mede omdat er toen een duidelijk akkoord was over de overname van de steunpuntopdracht en -werking door het nieuw op te richten Steunpunt Bovenlokale Cultuur, het huidige **OP/TIL**. De middelen van het Forum voor Amateurkunsten zijn dan ook in belangrijke mate naar dit steunpunt overgedragen, inclusief de reserves. De Federatie en OP/TIL hebben geregeld overleg om te vermijden dat de amateurkunsten verdwijnen uit het vizier van het nieuwe steunpunt. Maar het spreekt voor zich dat de noden groot zijn, en de mogelijkheden beperkt binnen het team van OP/TIL dat transversaal moet werken voor alle bovenlokale actoren.

Kortom: in enkele jaren tijd werd het ecosysteem van de amateurkunsten – van lokaal, over provinciaal tot Vlaams niveau - grondig door elkaar geschud.

Intussen op het terrein...

- Enkele amateurkunstenorganisaties evolueren in deze periode van ledenorganisatie naar dienstverlenende organisaties, andere herwerken hun interne structuur. Geen gemakkelijke opdracht, aangezien de provinciale afdelingen vaak nog dateren van voor de fusies van 2000.
- De ondersteuning van de beoefenaar wordt steeds meer maatwerk.
- De samenwerking tussen de amateurkunsten en de lokale besturen wordt in verschillende steden en gemeenten structureel ingebed.
- Overdracht van de provinciale werking Buren bij kunstenaars aan Kunstwerkt, en van de provinciale popconcours aan VI.BE.
- De amateurkunstenorganisaties verbreden hun werking, de beleidsmatige muren tussen amateur en professioneel worden dunner.
- Het deeltijds kunstonderwijs en de amateurkunstenorganisaties plegen overleg over een structurele inbedding van hun samenwerking in het nieuwe Decreet deeltijds kunstonderwijs.

D. 2019-2020: AMATEURKUNSTEN ALS CENTRALE SPIL IN TALENTONTWIKKELING

Ondanks de woelige wateren, blijven de negen amateurkunstenorganisaties gedreven een vaste koers varen. Ze passen zich aan de realiteit aan en trachten zo goed mogelijk in te spelen op de bestaande noden en behoeften van hun doelgroep.

Actieplan Talentontwikkeling

De sterke traditie die de provincies hadden ontwikkeld om via wedstrijden, festivals en projecten amateurkunstenverenigingen en kunstenaars een duw in de rug te geven, mochten niet verloren gaan. Met Poppunt (nu VI.BE) en Kunstwerkt werden na het indienen van een plan concrete afspraken gemaakt om bepaalde provinciale projecten verder uit te rollen over heel Vlaanderen. Maar dat was niet voldoende om de ondersteuning op te vangen. Daarom ging het beleid in 2018 op vraag van de sector ook in overleg met de andere landelijke organisaties over een (ver)nieuw(d)e strategie rond talentontwikkeling en kwaliteitsbevordering. Een strategie die de bestaande praktijken zou overstijgen en talentontwikkeling zou verduurzamen. De landelijke amateurkunstenorganisaties dienden vernieuwende plannen in. Tegen de verwachtingen in verbleekten de middelen bij de ambities, en werden er bovendien geen middelen bestemd voor de organisaties BREEDBEELD en Muziekmozaïek. Uit de gesprekken die op deze eerste beslissing volgden met de toenmalige beleidsverantwoordelijken bleek de bevestiging dat ook voor deze organisaties in een volgende fase een perspectief moest worden gecreëerd. Het was immers evident dat inzetten op talentontwikkeling geen onderscheid kan maken tussen diverse vormen van amateurkunst.

Sinds 2020 rolden de andere amateurkunstenorganisaties hun plannen talentontwikkeling uit, maar het is duidelijk dat de ambities én de noden veel verder reiken dan de aangereikte middelen. De amateurkunstenorganisaties kregen er een opdracht bij, zonder dat de nodige middelen hiertegenover stonden. Het is belangrijk dat er opnieuw overleg komt met de negen landelijke amateurkunstenorganisaties zodat in elke discipline optimaal kan ingezet worden op talentontwikkeling.

Amateurkunsten verankerd in het Decreet deeltijds kunstonderwijs

De amateurkunstenorganisaties speelden in deze periode niet alleen een rol in het Actieplan Talentontwikkeling, maar ook in het nieuwe Decreet deeltijds kunstonderwijs van 2018. Reeds jaren waren de amateurkunsten vragende partij voor structurele samenwerking tussen beide domeinen. Met het Decreet deeltijds kunstonderwijs van 2018 kreeg deze samenwerking een decretale plek via de institutionalisering van de alternatieve leercontext; een soort werkpleklernen voor DKO-leerlingen. In pioniersjaar 2018-2019 maakten reeds 1658 leerlingen hiervan gebruik; zij legden een deel van hun DKO-opleiding af in een plaatselijke harmonie, fanfare, koor of theatergezelschap.

Verbredingoperaties voor niet-klassieke muziek en letteren

Twee amateurkunstenorganisaties zetten een verbredingsproces in gang. Poppunt gaat sinds 2020 als VI.BE door het leven en werkt nu ook voor de professional. Een deel van de werking van Kunstenpunt is immers ingekanteld in VI.BE, waardoor de organisatie nu ook de professionele sector van de niet-klassieke muziek en de professionele muzikant ondersteunt. Ook Creatief Schrijven, de jongste amateurkunstenorganisatie, fuseert met Jeugd & Poëzie, vanuit de grote noodzaak om een structureel schrijf aanbod op te zetten voor kinderen en jongeren. Het is duidelijk: de expertise van de amateurkunstensector wordt erkend en breed ingezet.

Intussen op het terrein...

- Decreet bovenlokale cultuurwerking blijkt weinig perspectief te bieden voor amateurkunsten.
- Ondanks de beperkte middelen, voeren de amateurkunstenorganisaties hun plannen talentontwikkeling uit.
- De landelijke amateurkunstenorganisaties nemen noodgedwongen een aantal rollen op zich die het Forum voor Amateurkunsten vroeger vervulde.

E. 2020: VERBREIDING EN VERDIEPING

De amateurkunstensector is de voorbije twintig jaar uitgegroeid tot een volwaardige, verzelfstandigde en professionele sector. Maar na een woelige beleidsperiode met vele beleidsveranderingen, heeft de sector nood aan erkenning van twintig jaar professionalisering, vernieuwing en gedrevenheid. Een ambitieus toekomstplan voor de sector is aan de orde. In oktober 2019 komt een nieuwe Vlaamse regering aan zet met minister-president Jan Jambon als Cultuurminister. Het **Regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024** erkent het rijke landschap aan verenigingen en de grote meerwaarde van amateurkunsten voor de vele beoefenaars. Amateurkunsten worden gekoppeld aan het verbindende karakter van cultuur in het algemeen: "Cultuur zorgt voor samenhang en gemeenschapsvorming en is in grote mate gebouwd op vrijwilligers." (p. 125). Amateurkunsten worden verder in één adem genoemd met de professionele kunsten en het deeltijds kunstonderwijs, wat de centrale linken met de aanverwante sectoren bevestigt. De sector kan in het Regeerakkoord een voorzichtige aanzet tot erkenning lezen.

In de **Beleidsnota Cultuur** bevestigt de minister dat "ons rijk landschap aan culturele amateurkunstenorganisaties" speciale aandacht verdient: "Als aandrijvers van verbinding, creatie en talentontwikkeling willen wij hen stimuleren tot verdere samenwerkingen op het terrein tussen professionele kunsten, de amateurkunsten en het deeltijds kunstonderwijs." (p24). Terwijl talentontwikkeling nog niet aan bod kwam in het Regeerakkoord, maakt de minister duidelijk dat hij van de **verdere implementatie van het Actieplan Talentontwikkeling** een prioriteit wil maken. Dat er nood is aan een sterkere verankering van talentontwikkeling voor elke discipline staat als een paal boven water. De doorstroom van talent en het geven van kansen zorgen voor zuurstof voor de meer dan 2 miljoen beoefenaars van amateurkunsten in Vlaanderen.

Bovendien zullen de middelen die vrij komen na de organisatie van de **World Choir Games**, het grootste internationale amateurkoorevent ter wereld dat aanvankelijk in 2020 zou plaatsvinden en na de coronacrisis uitgesteld werd naar 2021 – zoals eerder al politiek beloofd in de vorige beleidsperiode – terugvloeien naar het amateurkunstenveld. Koor&Stem, één van de negen landelijke amateurkunstenorganisaties, coördineert dit grootschalige event onder de vleugels van Event Flanders en kreeg als extra opdracht de Vlaamse amateurkunsten in de (internationale) kijker te zetten. Mooi meegenomen uiteraard, maar na de overdracht van de provinciale cultuurmiddelen en de ontgoochelende implementatie van het Actieplan Talentontwikkeling, blijven vooral de financiële noden van de sector erg hoog.

Tegelijk kondigt het kabinet Cultuur aan om in overleg met de sector werk te maken van een **actualisering van het Decreet betreffende de amateurkunsten**. De minister wil een boost geven aan de sector en zo kansen creëren voor de meer dan 2 miljoen Vlamingen die aan actieve cultuurparticipatie doen.

Intussen op het terrein...

- In het voorjaar van 2020 legt het coronavirus de volledige cultuursector stil. De landelijke organisaties tonen hun veerkracht: ze staan lokale werkingen met raad en daad bij, ontwikkelen leidraden voor een veilige heropstart en inspireren met nieuwe corona-proof initiatieven. Bovendien verdedigen ze de belangen van hun discipline en gaan ze in overleg met andere sectoren, beleidsmakers en veiligheidsexperten. Niettemin blijven talloze amateurkunstenactiviteiten lange tijd onmogelijk of moeten ze in moeilijke omstandigheden doorgaan. Het virus zal nog geruime tijd verstrekende gevolgen hebben. Het blijft belangrijk dat zowel lokale als Vlaamse besturen offensief inzetten op begeleidende maatregelen zodat deze bloeiende sector zo ongehavend mogelijk uit de crisis kan komen.
- De World Choir Games, het grootste koorevent ter wereld, wordt verplaatst naar 2021. Koor&Stem organiseert dit grootschalig evenement.

3. DE AMATEURKUNSTEN VANDAAG

A. DE SECTOR IN KAART

Negen landelijke amateurkunstenorganisaties

De Vlaamse overheid ondersteunt de amateurkunsten vanuit **negen erkende landelijke amateurkunstenorganisaties** die op hun beurt elk instaan voor een discipline. Het gaat om **BREEDBEELD** voor foto, film en multimedia; **Creatief Schrijven** voor letteren; **Danspunt** voor dans; **Koor&Stem** voor koren en vocale muziek; **Kunstwerkt** voor beeldende kunst; **Muziekmozaïek** voor folk en jazz; **OPENDOEK** voor theater; **VI.BE** voor niet-klassieke muziek en **VLAMO** voor instrumentale muziek. Deze organisaties hebben de opdracht amateurkunstenaren over heel Vlaanderen en Brussel te stimuleren, infomeren, adviseren, ondersteunen en begeleiden. Dat doen ze door vormingen, feedback en toonkansen te organiseren, maar ze communiceren ook over hun discipline(s), inspireren en zorgen voor een brede bekendmaking van de activiteiten van en voor hun doelgroepen. Deze negen landelijke amateurkunstenorganisaties vertegenwoordigen meer dan tienduizend groepen, waaronder zo'n 1200 orkesten uit onder andere de 'hafabra'-wereld (harmonies, fanfares en brassbands), ongeveer 1000 theatergezelschappen en evenveel koren, maar ook duizenden bands, zo'n 500 dansgroepen, en een veelvoud aan individuen. En dat zijn er – volgens het nieuwe grootschalige onderzoek naar amateurkunstenparticipatie in Vlaanderen – steeds meer.

Lokale ondersteuning

Ook **lokaal cultuurbeleid** schenkt aandacht aan het plaatselijke netwerk van amateurkunsten. Zo voorzien sommige steden en gemeenten subsidies of projectmiddelen, verspreiden ze mee de communicatie van lokale initiatieven, of organiseren ze zelf projecten waaraan amateurkunstenaren kunnen deelnemen. De steden Brussel en Antwerpen ontwikkelden een eigen amateurkunstenwerking, die inspeelt op de specifieke behoeften en de dynamieken van een grootstedelijk landschap. In Brussel profileert **Zinnema** zich als open talentenhuis en in Antwerpen creëert **Fameus** een creatieve broedplaats voor amateurkunstenaren.

Deze organisaties worden buiten het amateurkunstendecreet gesubsidieerd. De negen landelijke amateurkunstenorganisaties plegen overleg en werken waar mogelijk samen met Zinnema en Fameus.

Bondgenoten

Het amateurkunstendecreet subsidieerde niet alleen de landelijke amateurkunstenorganisaties, maar tot en met 2018 ook een steunpunt en belangenbehartiger voor de sector: het **Forum voor Amateurkunsten**. Het **Forum** vormde sinds 2006 twaalf jaar lang het overlegplatform voor de negen landelijke amateurkunstenorganisaties. Het Forum coördineerde niet enkel het onderlinge overleg, maar stimuleerde ook dialoog en samenwerking met aanverwante sectoren. Daartoe werden studiedagen en vorming georganiseerd en werden verschillende onderzoeken opgestart. Het Forum bracht ontwikkelingen in de amateurkunstensector in kaart en deelde inspirerende praktijken voor langetermijnvisie en internationalisering. Tevens nam zij de belangenbehartiging van de sector op zich. Een belangrijke opdracht van het Forum was de dialoog met het lokale cultuurbeleid, een belangrijke partner voor de amateurkunsten.

Daartoe organiseerde het Forum o.a. de Week van de Amateurkunsten, een jaarlijkse traditie voor amateurkunstenaars in verschillende steden en gemeenten. Ook werden verschillende toolkits gepubliceerd en workshops georganiseerd om de amateurkunsten beter bekend te maken bij steden en gemeenten. Het Forum voor Amateurkunsten versterkte de profilering van de amateurkunsten als verzelfstandigde sector.

Eind 2018 droegen de negen landelijke amateurkunstenorganisaties de belangenbehartiging over aan **De Federatie**. Omdat er op dat moment een duidelijk (politiek) akkoord was over de overname van de steunpuntopdracht en -werking door het nieuw op te richten Steunpunt Bovenlokale Cultuur, stemden de amateurkunstenorganisaties in met het afbouwen van de werking van het Forum voor Amateurkunsten. De middelen van het Forum voor Amateurkunsten zijn dan ook in belangrijke mate overgedragen naar dit nieuwe steunpunt, inclusief de reserves. Sinds 2019 hebben we suggesties geformuleerd om inhoudelijk en participatief mee te denken met de nieuwe werking van het steunpunt. Bij deze voorstellen hebben we uitdrukkelijk rekening gehouden met de uitgebreide transversale en bovenlokale werking van het nieuwe steunpunt.

Suggesties t.a.v. het Steunpunt Bovenlokale Cultuur OP/TIL

- Maak ons zichtbaar als sector
- Breng ons in verbinding met en maak ons zichtbaar bij lokale besturen
- Bouw bruggen tussen sectoren
- Zet in op onderzoek
- Betrek ons bij de werking van het steunpunt
- Wees een bron van inspiratie

Uit verschillende gesprekken bleek dat het nieuwe steunpunt niet tegemoet kan komen aan al deze behoeften. Aangezien de radius van OP/TIL het volledige bovenlokale veld beslaat, is de ruimte voor amateurkunsten binnen hun werking beperkt. We zijn ons ervan bewust dat het aantal opdrachten dat het steunpunt toebedeeld wordt vanuit verschillende sectoren niet min is en we begrijpen dat er keuzes gemaakt moeten worden. Maar we betreuren de leemte die is geslagen. Het resultaat van deze hertekening van de bovenbouw kan niet anders dan als een forse besparing op de sector worden geduid. Hadden we de beperkte ondersteuningsmogelijkheden vooraf juist kunnen inschatten, dan hadden we gepleit om de middelen binnen de amateurkunstensector te houden en in te zetten voor de extra opdrachten die de negen landelijke amateurkunstenorganisaties nu noodgedwongen bijkomend moeten opnemen.

Zo worden de contacten met de andere sectoren en beleidsdomeinen nu ofwel door de amateurkunstenorganisaties zelf ad hoc of structureel georganiseerd (bv. met de professionele kunsten), ofwel door De Federatie opgevolgd (bv. het deeltijds kunstonderwijs). Aan de vooravond van een nieuwe beleidsperiode is er nood aan een omgevingsanalyse en aan beleidsvoorbereiding. Ook dit zijn leemtes die het veld nu zelf moet invullen. De wil en gedrevenheid zijn groot, maar we moeten er oog voor hebben dat de verdiensten van het Forum op lange termijn niet verdwijnen. Het Forum heeft sterk ingezet op duurzame relaties met de lokale besturen; het is belangrijk dat de steden en gemeenten de amateurkunsten hoog op de cultuuragenda houden. Ook in het contact met het (deeltijds kunst)onderwijs was het Forum aanvoerder. Bovendien doet het wegvallen van een steunpunt de profilering van de sector weinig goeds.

B. DE VLAMING IS AMATEURKUNSTENAAR

Als laatste wapenfeit bestelde het Forum voor Amateurkunsten een opvolgonderzoek van de grootschalige bevraging “Amateurkunsten in beeld gebracht” uit 2008. Deze studie was het eerste bevolkingsonderzoek naar amateurkunsten en leverde verbluffende cijfers. Uit de resultaten bleek dat maar liefst één derde van de Vlamingen tussen 14 en 75 jaar een amateurkunst beoefende. Het onderzoek toonde aan dat amateurkunstenbeoefening geen randfenomeen is, maar een belangrijk onderdeel van de Vlaamse cultuursector. De resultaten werden gepubliceerd in ‘Amateurkunsten in beeld gebracht’ (Vanherwegen et al., 2009), een naslagwerk dat nog steeds bij menig beleidsmaker en amateurkunstenorganisatie op tafel ligt.

Een decennium later was een update van dit pionierswerk hard nodig. Halverwege 2018 initieerde het Forum voor Amateurkunsten, toen nog het steunpunt voor de amateurkunstensector, een grootschalig vervolgonderzoek door de **vakgroep sociologie van UGent, onder leiding van Prof. dr. John Lievens**. Opnieuw voerden de onderzoekers tegelijk een brede bevolkingsbevraging en een bevraging bij de leden of de achterban van de negen landelijke amateurkunstenkoepels uit: BREEDBEELD, Creatief Schrijven, Danspunt, Koor&Stem, Kunstwerkt, Muziekmozaïek, OPENDOEK, VI.BE en VLAMO.

Het Steunpunt voor Bovenlokale Cultuur OP/TIL, de rechtsopvolger van het Forum voor Amateurkunsten, vond in De Federatie voor sociaal-cultureel werk en amateurkunsten een bondgenoot om de onderzoeksresultaten bekend te maken bij een breed publiek. We bundelden onze krachten en werkten intensief samen met de negen landelijke amateurkunstenorganisaties aan een publicatie die de voornaamste onderzoeksresultaten bundelt. Het resultaat **‘Dit doet me wat. Amateurkunsten in Vlaanderen’** biedt een hedendaagse blik op het rijke veld van de amateurkunsten in Vlaanderen. De onderzoeksresultaten uit de bevolkingsbevraging en het ledenonderzoek worden aangevuld met verhalen uit de praktijk en getuigenissen van beoefenaars.

Conclusies van het grootschalig bevolkingsonderzoek naar amateurkunsten in Vlaanderen

Wat onthouden we vooral uit het bevolkingsonderzoek (Willekens et al. 2020)? Dat **44 procent van de bevolking in Vlaanderen amateurkunstenaar** is – 7 procent meer dan in 2008. Drukken we het in absolute cijfers uit, dan zien we dat er tussen 2008 en 2019 **bijna een half miljoen amateurkunstenaars bijgekomen zijn**. En dat er dus momenteel **méer dan 2 miljoen Vlamingen** de afgelopen 6 maanden amateurkunsten beoefenden¹. Jawel, amateurkunsten zitten in de lift.

	Aantal 15-75-jarigen in het Vlaams Gewest	Amateurkunstenaars in het Vlaams Gewest
2008	4.759.408	1.745.275 (= 36.67%)
2019	4.874.714	2.149.603 (= 44.10%)

¹ Omdat het onderzoek gebaseerd is op een steekproef, moeten we een ‘betrouwbaarheidsinterval’ hanteren. Als we zo’n interval van 95% hanteren, situeert het aantal amateurkunstenaars in 2019 zich tussen 2.034.706 en 2.264.305.

Een momentopname of een duurzame trend die de volgende jaren zal doorzetten? Met enige voorzichtigheid mogen we uitgaan van een trend. Kinderen beginnen steeds vroeger aan creatieve hobby's en lijken die ook na hun achttiende vol te houden. Bovendien zien we ook bij de oudste generaties een stijgende trend, wat aangeeft dat meer mensen na hun pensioen (opnieuw) een creatieve hobby oppakken. **Zowel de jongste als de oudste leeftijdsgroepen hebben dus nog groeipotentieel.** Dit geldt ook voor mensen met een migratieachtergrond, die de weg lijken te vinden naar de amateurkunsten. Opmerkelijk is dat de algemene positieve trend vooral te danken is aan een stijging van bijna 10 procent van de 'occasionele amateurkunstenaars' sinds 2008, terwijl het aantal 'frequente amateurkunstenaars' licht afneemt. Een **stevige verbreding dus van het publiek voor amateurkunsten.**

Gaat dit ten koste van verdieping? Niet noodzakelijk: we kunnen niet naast het groeiende aantal amateurkunstenaars kijken die deeltijds kunstonderwijs of andere cursussen volgden en zich engageren binnen één of meerdere clubs of verenigingen. **De verbreding brengt met andere woorden ook meerdere engagementen mee.** Bovendien valt het op dat de respondenten van het ledenonderzoek hoger scoren op het vlak van beoefening in georganiseerd verband. Wie betrokken is bij een landelijke amateurkunstenorganisatie volgt vaker cursussen – zowel binnen als buiten het deeltijds kunstonderwijs – en beoefent de artistieke praktijk vaker in georganiseerd verband.

Deze verbreding kadert in een bredere evolutie (ook internationaal) van mensen die zelf hun vrijetijdsagenda bepalen en binnen het ruime aanbod gaan 'shoppen'. De onderzoekers wijzen erop dat deze '**postmoderne levensstijl**' niet per se wijst op een democratisering van vrijetijdsparticipatie. Opleidingsniveau en leeftijd en in mindere mate ook gezinssituatie en inkomen, zijn nog sterk bepalend voor culturele consumptiepatronen. Het onderzoek toont wél aan dat binnen de amateurkunsten **lager opgeleiden gestaag een inhaalbeweging maken, waardoor de opleidingskloof lichtjes versmalt.** Bovendien speelt het opleidingseffect vooral bij de occasionele beoefenaars. Bij de frequente beoefenaars is er een grotere mix van opleidingsniveaus te zien.

Dezelfde tendens naar een 'postmodern', meer individualistisch cultureel consumptiepatroon, is ook terug te vinden bij de beweegredenen van amateurkunstenaars. Sociaal contact of engagement is maar voor één op vijf een belangrijke drijfveer. Het **gros van de amateurkunstenaars wordt gedreven door persoonlijke en ontspanningsmotieven.** Wie betrokken is bij een landelijke amateurkunstenorganisatie, wordt vooral gedreven door persoonlijke motieven – interesse en ontwikkeling – en blijkt iets vaker ook een professionele drive te hebben.

Amateurkunstenaars zijn niet per se grote digitale pioniers. Ze gebruiken net als de meesten onder ons digitale tools meer voor 'receptieve' dan voor 'actieve' cultuurparticipatie. Toch gebruikt **bijna de helft van alle amateurkunstenaars al eens software of digitale uitwisselingsfora voor hun creatieve hobby.** Opvallend is dat vooral schrijvers dat doen. Anders dan in andere landen en sectoren, bepaalt niet zozeer leeftijd en opleidingsniveau of een amateurkunstenaar naar digitale hulpmiddelen grijpt, wel of hij of zij deeltijds kunstonderwijs volgde en of zijn of haar ouders een creatieve hobby hadden. Toch is het nuttig **om sociaal-economische breuklijnen goed in de gaten te houden en te zorgen dat iedereen méé is.** **Digitalisering wordt ook in de amateurkunsten common ground.**

Een belangrijke graadmeter voor beleid en veld is de tevredenheid van amateurkunstenaars over de omkadering in Vlaanderen. Die tevredenheid is best groot, maar toch blijven er en-

kele noden bestaan. **Terwijl cursussen en vormingen aan populariteit winnen, blijft 1 op 5 beoefenaars – of ongeveer 420.000 mensen - vooral in de grootsteden – vragen om een uitbreiding van het aanbod. Eenzelfde aantal vraagt meer ondersteuning aan hun eigen stad of gemeente. Ook die vraag klinkt iets luider in grootsteden als Gent en Antwerpen.** Gecombineerd met de vraag naar meer contact met andere beoefenaars, kunnen we dit interpreteren als een **vraag naar meer lokale ontmoetingsplaatsen voor amateurkunstenaars.**

Natuurlijk moet er blijvend oog zijn voor de elementen die mensen beletten om een creatieve hobby te starten of verder te zetten. Tijdsgebrek en praktische drempels spelen iedereen het meest parten, maar toch vooral de hoger opgeleiden. Lager opgeleiden botsen meer tegen sociale drempels aan, zoals 'zich uitgesloten voelen'.

Last but not least bevestigt het onderzoek dat amateurkunstenaars **vaker ook aan passieve cultuurparticipatie doen**, zoals naar voorstellingen, musea, concerten en tentoonstellingen gaan. Daarbij valt het op dat factoren als **onderwijsniveau, gezinsachtergrond en financiële situatie minder invloed hebben op de actieve cultuurparticipatie** (zoals bezig zijn met beeldende kunst) dan op de passieve participatie (zoals museumbezoek). Ook stellen de onderzoekers vast dat amateurkunstbeoefenaars positiever staan tegenover kunst- en cultuurondersteuning en -beleid, zelfs meer nog dan in 2008.

Frappante bevindingen uit het ledenonderzoek

Net zoals in 2008 voerden de onderzoekers ook een bevraging uit bij de leden en achterban van de landelijke amateurkunstorganisaties (Willekens et al., 2019). Wat nemen we mee uit dit ledenonderzoek? In de publicatie '**Dit doet me wat**' wordt er waar mogelijk en relevant verwezen naar de resultaten van bevraging bij de achterban van de negen landelijke amateurkunstorganisaties. We zetten nog enkele frappante resultaten op een rijtje.

- Betrokkenen bij een landelijke amateurkunstorganisatie geven aan hun artistieke praktijk frequenter te beoefenen en meer noden te hebben.
- Wie betrokken is bij een landelijke amateurkunstorganisatie, wordt vooral gedreven door persoonlijke motieven – interesse en ontwikkeling – en koestert vaker een professionele drive. Het ontspanningsmotief speelt hier minder dan bij de gemiddelde amateurkunstenaar.
- Wie betrokken is bij een landelijke amateurkunstorganisatie volgt vaker cursussen – zowel binnen als buiten het deeltijds kunstonderwijs – en beoefent de artistieke praktijk vaker in georganiseerd verband

4. HET DNA VAN AMATEURKUNSTEN ALS HEFBOOM VOOR DE TOEKOMST

De voorbije beleidsperiode werd gekenmerkt door evoluties en veranderingen voor de amateurkunstensector. Niet alleen werd de bovenbouw hertekend, maar ook de negen landelijke amateurkunstorganisaties hebben zich sinds de visitatieronde van 2015 grondig herdacht. Organisaties gegroeid uit een provinciale structuur herwerkten hun bestuurs- en organisatie-model, er vonden verschillende directeurswissels plaats en enkele organisaties verbreedden hun werking. Zo werkt Poppunt nu als VI.BE ook voor de professionele muzikant in het niet-klasseke muziekcircuit, terwijl Creatief Schrijven sinds de fusie met Jeugd en Poëzie nu ook inzet op kinderen en jongeren.

Gezien de onderlinge diversiteit van de negen landelijke amateurkunstorganisaties, valt hun werking niet onder één noemer te vatten. Daarom startten we de oefening ter voorbereiding van de update van het decreet met een *appreciative inquiry* (AI). Deze benadering wordt vaak gebruikt om vanuit een gedragen visie toekomstige ambities te exploreren, vertrekkende van de sterktes van de stakeholders rond de tafel. Deze methode hielp om los van eerdere voorafnames de gemeenschappelijke doelstellingen en ambities van de negen landelijke amateurkunstorganisaties te verkennen en te benoemen. De resultaten van de AI schetsen hun gemeenschappelijke DNA.

A. DRIE FUNCTIES

In de eerste fase van de *appreciatieve inquiry* brainstormden de landelijke amateurkunstorganisaties over wat ze betekenen voor hun doelgroepen enerzijds, en voor overheden en andere instellingen anderzijds. Vervolgens gingen ze na welke betekenissen herkenbaar zijn voor alle negen disciplines. Daaruit bleek dat de negen amateurkunstorganisaties zichzelf drie functies toeschrijven: ze zijn een droomfabriek voor amateurkunstenaars, ze zien zichzelf als matchmaker en ze fungeren als expert voor hun discipline.

1. De negen AK-organisaties als droomfabriek

Centraal in de werking van de organisaties staat de **ondersteuning van de kunstenaar**, de beoefenaar. Bijgevolg groeit de werking steeds **bottom up** vanuit de noden en behoeften in het veld. Een terugkerend argument daarvoor is de liefde voor de kunst en voor de artiest. De medewerkers van de landelijke amateurkunstorganisaties werken vanuit een grote **passie** voor hun discipline en de beoefenaar.

2. De negen AK-organisaties als matchmaker

Niet alleen de passie voor het artistieke bindt de negen amateurkunstorganisaties, maar ook hun voortdurende streven naar **verbinding**. In hun werking staat het verbinden **van beoefenaars** centraal, maar ook het verbinden **over (sub)disciplines, sectoren en generaties heen**. De landelijke amateurkunstorganisaties functioneren als een matchmaker over alle vormen van grenzen heen.

3. De negen AK-organisaties als expert

De amateurkunstenorganisaties zijn het **uithangbord en het aanspreekpunt** voor hun discipline. Ze stimuleren daarbij communicatie, innovatie en ondersteuning voor hun sector. Ze verzamelen expertise en verspreiden die naar hun doelgroepen. Verder vervullen ze een **signaalfunctie** en vestigen ze de aandacht op bestaande noden, evoluties en tendensen in hun discipline.

B. DRIE TOEKOMSTAMBITIES

De *appreciative inquiry* bevestigde in eerste instantie de **gelijkaardige functies** of de gelijkwaardige missie die de verschillende amateurkunstenorganisaties vervullen. Ze zijn elk voor hun discipline een droomfabriek, matchmaker en expert. Uit de oefening bleek bovendien dat de negen organisaties ook gelijkaardige toekomstambities delen. In de tweede fase van de *appreciative inquiry* werd gebrainstormd over een gewenste toekomst voor de sector. Daarbij bleek dat de *missing links* voor de negen amateurkunstenorganisaties dezelfde zijn. Alle negen dromen ze van

- **meer beoefenaars** die de weg vinden naar de landelijke amateurkunstenorganisaties
- **meer samenwerking**, zowel binnen de amateurkunstensector als met andere sectoren
- **meer erkenning van de sector**, vertaald in zowel een beter begrip als meer middelen

C. DE DRIEPIKKEL: AMATEURKUNSTEN ALS CENTRALE ACTOR IN EEN HEDENDAAGS, BREED CULTUURBELEID

In eerdere onderzoeken en publicaties van het Forum voor Amateurkunsten (Van Steen et al., 2016) werd al vaak gewezen op de **drievoudige finaliteit** van de amateurkunst als discipline. De uniciteit van de amateurkunsten zit in het samengaan van een **artistieke, een sociale en een educatieve component**. Deze drie componenten vormen samen de **driepikkel van de amateurkunsten**.

Uit het "DNA van de amateurkunsten" (Van Steen et al., 2016):

"Amateurkunst is creatie, verbeelding, (re)productie,... De amateurkunstenaar hanteert (een combinatie van) de meest uiteenlopende kunstvormen als muziek, dans, theater, woord, vorm, beeld, tekst, media,... geeft betekenis aan z'n werk en beoogt artistieke kwaliteit.

Amateurkunst brengt mensen samen, geeft vorm en inhoud aan de interactie en relaties tussen mensen, draagt bij tot groeps- en gemeenschapsvorming en geeft kleur aan de samenleving.

Amateurkunst creëert een leeromgeving en is een natuurlijke voedingsbodem voor het verwerven van kennis, vaardigheden (artistieke en sociale) en competenties. Amateurkunst voedt de identiteit, leidt tot zelfontplooiing en kritische reflectie."

Net in deze combinatie zit tegelijk het **eigen én het diffuus karakter** van de amateurkunst. Elke discipline, elke activiteit en elke beoefenaar streeft in meer of mindere mate een combinatie van deze componenten na. De diversiteit in werking van de negen amateurkunstenorganisaties en de daaruit volgende verbreding is een logisch gevolg hiervan. Elke landelijke amateurkunstenorganisatie focust in haar werking immers op de noden en behoeften van hun specifieke doelgroepen en werkt *bottom up* vanuit de nood aan ondersteuning van de beoefenaar. Dat zorgt ervoor dat de focus van de werking onderling verschilt. Bovendien is het opmerkelijk (maar niet toevallig) dat de drie functies die benoemd werden via de *appreciative inquiry direct* gekoppeld kunnen worden aan deze driepikkel. Met de functie van droomfabriek spelen de organisaties in meer of mindere mate in op de artistieke component; als matchmaker beantwoorden ze aan de sociale component; en als expert vervullen ze ook de educatieve component.

Naast de klassieke driepikkel – het samengaan van een educatieve, artistieke en gemeenschapsvormende component – vormt ook het erfgoed een niet te onderschatten bouwsteen van de amateurkunsten. Een aantal amateurkunstenorganisaties zijn ontstaan vanuit erfgoedbewegingen die werkten rond bijvoorbeeld volksmuziek of volksdans. Recent nog werd de fanfarecultuur erkend als immaterieel erfgoed. VLAMO zetten samen met CEMPER (Centrum voor Muziek- en Podiumerfgoed) zijn schouders onder deze erkenning. Maar ook Danspunt heeft een specifieke ‘erfgoedwerking’, met name voor volksdans. En Muziekmozaïek heeft bijvoorbeeld een rol gespeeld in het valoriseren van erfgoed – voornamelijk in de vorm van audio-opnames. Partituren – voornamelijk “vliegende blaadjes” van marktkramers en audio-opnames zijn opgenomen in het archief van het Volksmuziekinstrumentenmuseum in Gooik.

Het meervoudige DNA van de amateurkunsten zorgt er op natuurlijke wijze voor dat de sector een centrale plaats inneemt in het brede cultuurlandschap. De vrijhaven van een eigen decreet biedt de noodzakelijke soevereiniteit om volgens de specifieke behoeften van de discipline de drie functies in te vullen en in meer of mindere mate te focussen op een combinatie van componenten van de driepikkel. Elke discipline vereist een eigen specifiek beleid. Vanuit het amateurkunstendecreet leggen de landelijke amateurkunstenorganisaties verbanden naar andere sectoren en beleidsdomeinen, volgens de noden van hun discipline en van de beoefenaar. Het amateurkunstendecreet moet dus een decreet zijn dat expliciet en offensief ruimte geeft aan het uitstrekken van tentakels naar de andere sectoren.

D. MET DE TWEE VOETEN IN HET VELD

Niet alleen het DNA van de amateurkunsten is diffuus. Ook het karakter van de landelijke amateurkunstenorganisaties valt niet onder één noemer te vatten: zijn ze een sectororganisatie, een steunpunt, een belangenbehartiger...? In feite is de “landelijke amateurkunstenorganisatie” een organisatievorm op zich.

De negen landelijke amateurkunstenorganisaties staan in de eerste plaats met de beide voeten in het veld. Ze ondersteunen de amateurkunstenaar immers door **bottom up** te werken. Doordat zij het **eerste aanspreekpunt** zijn voor beoefenaars van hun discipline, pikken zij de behoeften en noden van hun doelgroep op. Door het nauwe contact organiseren zij samen met en naast de andere spelers en verenigingen die in hun discipline actief zijn activiteiten, cursussen en projecten. Hierdoor komt het dat de ene organisatie zakelijke ondersteuning

biedt, terwijl de andere amateurkunstenorganisatie hun doelgroep daarvoor doorverwijst omdat er een expertorganisatie in hun discipline bestaat die daarin gespecialiseerd is. En hierdoor komt het dat de ene amateurkunstenorganisatie zich eerder organiseert in een systeem van lidmaatschap, terwijl de andere organisatie zich meer profileert als dienstverlenende sectororganisatie. In de praktijk gaat het vaak om een werking die eigenschappen van beide organisatievormen vertoont.

De negen amateurkunstenorganisaties organiseren zich volgens de noden in hun discipline en **versterken het veld** door waar mogelijk leemtes in te vullen. Die leemtes kunnen praktisch zijn van aard: het ontbreken van bepaalde vorming, toonkansen, informatie, begeleiding, communicatiestromen, etcetera. Maar de hiaten kunnen zich ook op een meer strategisch niveau bevinden. Zo zetten de amateurkunstenorganisaties bijvoorbeeld in op meer zichtbaarheid creëren voor hun (sub)disciplines, verzamelen en verspreiden ze inspirerende praktijken, en bouwen ze aan een internationaal netwerk voor de discipline. Vanuit hun expertise stimuleren ze innovatie en lanceren ze vaak pioniersprojecten en thema's in het veld. Ze zijn organisatoren die snel en inventief inspelen op evoluties en lacunes in het veld. Op die manier fungeren ze als **expertisecentrum** voor hun discipline.

Kortom: de landelijke amateurkunstenorganisatie is een **veldorganisatie met een vogelperspectief** op hun discipline. Ze zijn tegelijk aanspreekpunt én spreekbuis voor hun sector. Door deze bijzondere positie vervullen de negen amateurkunstenorganisaties een **signaalfunctie** naar beleidsmakers en andere sectoren. Ze treden op als verbindende actor in gesprekken met het beleid en ze verdedigen de belangen van hun discipline als dit aan de orde is. De negen landelijke amateurkunstenorganisaties nemen inderdaad een aantal taken op die ook bovenbouwspelers uitvoeren, maar dit is een logisch gevolg van het wegvallen van de werking van het Forum voor Amateurkunsten. Door het wegvallen van dit sectorsteunpunt, zijn de landelijke amateurkunstenorganisaties genoodzaakt om bijvoorbeeld de contacten met het lokale beleid of met andere sectoren zélf op te pakken. Bovendien ontwikkelen ze als expert een langetermijnvisie voor hun discipline. Maar anders dan een bovenbouwspeler, hebben de amateurkunstenorganisaties hun wortels in de grond en blijven ze actief op het terrein, zij aan zij met de andere spelers in hun sector.

5. BELEID OP SNIJLIJNEN

Door het driepotige DNA zijn de amateurkunsten niet in één hokje te vatten. Amateurkunstenpraktijken situeren zich in een netwerk van veelzijdige actoren en op een kruispunt van verschillende beleidsdomeinen: kunsten en erfgoed, (deeltijds kunst)onderwijs, cultuureducatie, welzijn/zorg, lokaal en bovenlokaal vrijetijdsbeleid, jeugdwerk, internationaal cultuurbeleid, sociaal-cultureel volwassenen werk, ... De amateurkunstensector zelf verhoudt zich op een organische en flexibele manier tot deze aanverwante sectoren, afhankelijk van de behoeften en noden van de praktijk.

Figuur 2: aanverwante sectoren en beleidsdomeinen

Omdat deze aanverwante sectoren natuurlijke partners zijn, is het belangrijk dat het amateurkunstendecreet de ruimte laat om als organisatie en/of praktijk sectoroverschrijdend te kunnen werken en dit idealiter ook stimuleert. Het amateurkunstendecreet is een decreet dat zijn tentakels moet uitstrekken naar andere beleidsdomeinen. Of zoals het Forum voor Amateurkunsten het reeds omschreef in de nota "DNA van de amateurkunsten":

"Amateurkunsten gaan vele vormen van symbiose aan. Het artistieke wordt dikwijls verbonden met andere beleidsdomeinen in de samenleving. Bij het uitzetten van de toekomstbakens zijn een breed perspectief en open vizier nodig om verder creatieve dwarsverbanden te leggen. Van elkaar leren en elkaar versterken kan alleen door nog meer cross-overs te faciliteren." (p. 37-38)

Tijdens de oefening bediscussieerden we de voornaamste **drivers en drempels** in negen naburige sectoren en beleidsdomeinen: de professionele kunsten, erfgoed, onderwijs, cultuur-educatie, jeugd, welzijn/zorg, toerisme en economie, lokaal en bovenlokaal cultuurbeleid, internationaal cultuurbeleid en vrijwilligers en verenigingswerk. In wat volgt kiezen we ervoor om op die domeinen te focussen waar we kansen zien om een boost te geven aan de samenwerking. We beschrijven telkens kort de voornaamste sterktes en opportuniteiten, en suggereren enkele **concrete acties** waarmee het beleid hierin kan investeren. Door in te zetten op de sluimerende kansen, komen we tot een toekomstgericht amateurkunstenbeleid op de snijlijnen met deze aanverwante sectoren.

A. PROFESSIONELE KUNSTEN

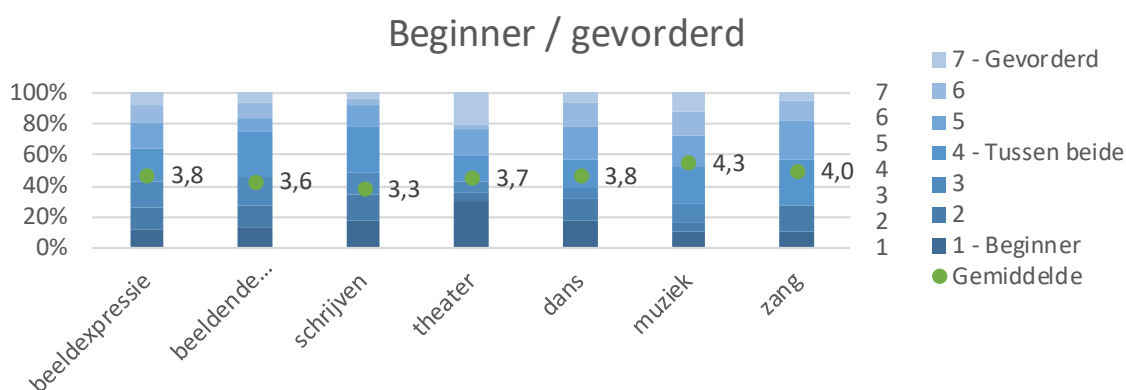
Een continuüm

De relatie tussen amateurkunsten en de professionele kunstensector is logisch. Amateurkunsten zijn zowel voedingsbodemp als afzetdomein van de professionele kunsten. Er bevindt zich tussen beide sectoren een continuüm waarin de individuele kunstenaar of de amateurkunstengroep zich begeeft.

Uit het ledenonderzoek bij de 9 landelijke amateurkunstenorganisaties (Willekens et al., 2019) blijkt dat:

- de gemiddelde beoefenaar zichzelf situeert tussen 'beginner' en 'gevorderde' in. Voor de discipline 'muziek' neigt dit meer naar 'gevorderde'.
- de gemiddelde amateurkunstenaar zichzelf eerder beschouwt als amateur dan als professioneel, voornamelijk in de disciplines 'dans' en 'theater'
- amateurkunstenaars verbonden aan de landelijke amateurkunstenorganisaties beschouwen zich gemiddeld als meer gevorderd en meer professioneel dan wie niet betrokken is bij een landelijke amateurkunstenorganisatie

Tabel 1: perceptie van 'niveau' van de amateurkunstenbeoefenaar

Het Actieplan Talentontwikkeling bespeelt dit continuüm tussen amateur en professioneel. Via talentontwikkeling worden beoefenaars gestimuleerd om hun competenties en talenten te verkennen en te ontwikkelen. Het streefdoel van deze talentontwikkeling is zeker niet per se om een professioneel niveau te behalen, maar wel het werken aan de artistieke capaciteiten, op welk niveau de beoefenaar zich ook bevindt.

Andersom is elke professionele kunstenaar ooit begonnen als amateur, als liefhebber. Op die manier spelen de amateurkunsten een centrale rol in de ontwikkeling van de kunsten. Ze vormen de voedingsbodem voor wat morgen op het professionele podium te zien is.

Kruisbestuiving

De relatie tussen de amateurkunstensector en de professionele kunsten is intens. Zo worden er o.a. producties opgezet waarin beoefenaars en organisaties uit beide sectoren samenwerken. Ook de kwaliteit van kunstenaars uit de amateurkunstensector wordt steeds vaker erkend. Bovendien bereiken de landelijke amateurkunstenorganisaties met hun projecten, online platformen, publicaties etc. ook (semi-)professionele kunstenaars, en zorgen ze voor tewerkstelling van professionals: dirigenten, docenten, feedbackgevers, regisseurs, choreografen, componisten,... Enkele landelijke amateurkunstenorganisaties richten zelfs docentenopleidingen in.

Voor Poppunt, aanvankelijk de amateurkunstenorganisatie voor pop, rock en dj's, mondde deze kruisbestuiving eind 2019 uit in een verbreding van hun werking. Een groot deel van de ondersteuning van professionele artiesten, de professionele sector en de internationale werking van de niet-klassieke muziek die voorheen bij Kunstenpunt zat, werd ingekanteld in de werking van het vroegere Poppunt, nu VI.BE.

Investeren

- Gezien het continuüm tussen de amateurkunstensector en de professionele kunsten zou het logisch zijn dat de amateurkunstenorganisaties in de toekomst betrokken worden bij de opmaak van de **Landschapstekening Kunsten**, of hieraan een bijdrage kunnen leveren.
- In de **overkoepelende adviescommissie** in het Kunstendecreet zetelt idealiter een expert uit de amateurkunstensector, zodat er zicht is op het volledige veld: van ontwikkeling tot de professionele top.
- De ondersteuning van de kruisbestuiving is vandaag vaak eenrichtingsverkeer: professionele kunstenaars worden tegen verloning ingezet voor begeleiding, feedback, ... in de amateurkunstensector. Of de amateurkunstenorganisaties schrijven creatieopdrachten uit en bieden zo tewerkstelling aan professionelen. De verschillende amateurkunstengroepen geven aan dat het een administratieve rompslomp is om professionelen correct uit te betalen wegens de veelheid aan vergoedingssystemen. Bovendien vormt de kostprijs voor kleinere verenigingen en groepen een grote drempel.

Om de **kruisbestuiving te intensifiëren** kan er binnen het Kunstendecreet een **impuls-subsidie voorzien worden voor professionele kunstenaars die artistieke ondersteu-**

ning bieden aan amateurkunstengroepen en -beoefenaars, bijvoorbeeld in de vorm van feedback of begeleiding. Deze regeling creëert opdrachten met correcte uitbetaling voor de professional, én ontwikkelingskansen voor de amateurbeoefenaar. Idealiter ligt de regierol in handen van de negen amateurkunstenorganisaties zodat de koppeling van professionelen aan amateurbeoefenaars zo efficiënt mogelijk verloopt.

- Momenteel biedt het Kunstendecreet geen opening voor amateurbeoefenaars. De **beurzen**, voorzien om (nieuwe) ideeën te ontwikkelen, (andere) wegen te verkennen, een (nieuwe) evolutie te beginnen, te reflecteren over de eigen praktijk en deze te verdiepen, laten uitdrukkelijk enkel kunstenaars toe die professioneel actief zijn. Gezien het continuüm zoals hierboven beschreven en het grote grensgebied tussen semi-professioneel en professioneel, zou het logischer zijn als er hier een opening gecreëerd wordt voor amateurbeoefenaars die zich professioneel willen ontwikkelen. Er zou bijvoorbeeld 10% van de voorziene middelen opengesteld kunnen worden voor amateurkunstenaars. Op die manier wordt de opstap naar het Kunstendecreet kleiner en de ondersteuning voor ontwikkeling vanuit het Kunstendecreet groter.

B.ERFGOED

Ook de erfgoedsector is voor bepaalde disciplines in de amateurkunstensector een belangrijke én natuurlijke partner. Verschillende landelijke amateurkunstenorganisaties zijn ontstaan vanuit erfgoedbewegingen die werkten rond bijvoorbeeld traditionele dans, volksmuziek en poppenspel. Bovendien werd de fanfarecultuur recent nog erkend als immaterieel erfgoed, een dossier dat onder de arm genomen werd door VLAMO in samenwerking met CEMPER. Maar ook organisaties als onder andere Muziekmozaïek, Danspunt en OPENDOEK gaan bewust om hun erfgoedafkomst. De link tussen amateurkunsten en erfgoed moet zeker de nodige erkenning krijgen, in hetzelfde spoor waarmee de erfgoedsector zichzelf vandaag positioneert als dynamisch en eigentijds. Het gaat om levend erfgoed dat steeds verder evolueert en een hedendaagse vorm heeft aangenomen. Bij erfgoedprojecten moet de blik op de toekomst gericht blijven.

Investeren

Verschillende amateurkunstenorganisaties hebben in de loop der jaren een uitgebreide bibliotheek verzameld met theaterteksten en directiepartituren (voor koren, fanfares, harmonies etc.). Sommige organisaties stellen deze materialen ter beschikking van amateurkunstenverenigingen en -groepen. Deze bibliotheken bevatten een schat aan materiaal en dit moet gevaloriseerd worden en voor het publiek beschikbaar blijven. Het is echter zo dat de amateurkunstenorganisaties een leenvergoeding moeten betalen als ze dit materiaal uitlenen, ook al staat informatieverstrekking als erkenningscriterium ingeschreven in het decreet amateurkunsten en vormt dit een belangrijke vorm van dienstverlening voor VLAMO, Koor&Stem en OPENDOEK.

Naar aanleiding van de herziening van het Koninklijk Besluit Leenrecht in 2013, heeft het Forum voor Amateurkunsten in 2013 geadviseerd om de amateurkunsten op te nemen in de lijst van uitzonderingen in artikel 23 van de Auteurswet van 1994. Hierdoor zouden de landelijke amateurkunstenorganisaties een vrijstelling verkrijgen voor dit leenrecht, net zoals o.a. onder-

wijnsinstellingen en instellingen voor wetenschappelijk onderzoek. Dat standpunt werd mee ondersteund door de SARC en door toenmalig cultuurminister Joke Schauvliege. Desondanks – en onder druk van de beheerverenootschappen – besliste toenmalig Minister van Economie Johan Vande Lanotte om de lijst van de uitzonderingen op dat moment niet opnieuw te ‘openen’. Er werd verder ook niet nagegaan hoe het statuut van de bibliotheken binnen de amateurkunsten in overeenstemming zou kunnen worden gebracht met het leenrecht.

Aangezien de kwestie tijdens de visitaties van 2020 opnieuw aan bod kwam, is het tijd om op zoek te gaan naar een andere oplossing in overleg met het Departement Cultuur.

C. ONDERWIJS

Regulier onderwijs

De meeste contacten en projecten met het reguliere onderwijs verlopen ad hoc of via Canon Cultuurcel. Rechtstreekse communicatiekanalen met leerkrachten zijn schaars. Verschillende amateurkunstenorganisaties publiceren lesmappen en lespakketten, en werken op projectmatige basis samen met het onderwijs. Om ruimte te creëren voor een meer structurele samenwerking, is er vooreerst algemene aandacht en erkenning nodig voor het belang en de impact van kunst en cultuur in de leerplannen en eindtermen van het lager en secundair onderwijs.

Deeltijds kunstonderwijs

De voorbije jaren hebben de amateurkunstenorganisaties bergen verzet in de samenwerking met het deeltijds kunstonderwijs. Sinds het nieuwe Decreet deeltijds kunstonderwijs is die samenwerking zelfs decretaal verankerd. Sinds 2018-2019 kunnen DKO-leerlingen via de **alternatieve leercontext** een deel van hun opleiding afleggen bij een lokale vereniging; een harmonie, fanfare, koor, theatergezelschap etc. Deze vorm van samenwerking bestond eerder al, maar werd in 2018 decretaal verankerd tot recht van de leerling. De komende jaren moet er ingezet worden op de inbedding van de alternatieve leercontext buiten de pioniersdiscipline muziek, waar het wenselijk en relevant is, zoals bijvoorbeeld in de disciplines woord en theater. Het nieuwe Decreet deeltijds kunstonderwijs creëerde ook ruimte voor nieuwe disciplines, zoals DJ en muziekproductie. Net zoals Muziekmozaïek eerder al mee aan de basis stond van de folk-afdeling binnen het deeltijds kunstonderwijs, of zoals VLAMO aan de wieg stond van de opleiding orkestdirectie binnen de academie, heeft VI.BE (toen nog Poppunt) een belangrijke rol gespeeld in het opzetten van deze nieuwe disciplines. Tot slot moet ook nog vermeld worden dat het Forum voor Amateurkunsten de opdracht kreeg om een deel van de nieuwe beroepskwalificaties binnen het deeltijds kunstonderwijs te ontwikkelen samen met de negen landelijke amateurkunstenorganisaties. De amateurkunstensector is immers het veld waar het grootste deel van de DKO-leerlingen naartoe stroomt. Uit onderzoek blijkt dat 27% van de amateurkunstenbeoefenaars ooit les gevolgd heeft in het deeltijds kunstonderwijs.

De samenwerking met het (deeltijds kunst)onderwijs was één van de speerpunten van het Forum voor Amateurkunsten. De laatste jaren is er in het kader van de alternatieve leercontext intensief overlegd met VerDi, de vereniging van Directeurs Podiumkunsten en Kunstacademies. Ook met Codibel, het comité van directeurs van de Vlaamse academies beeldende kunsten, is er ad hoc overleg over aanvullend werken. Een structureel overlegplatform met

Codibel zou nuttig zijn, maar dit blijkt een werk van lange adem. Ook hier moeten de landelijke amateurkunstenorganisaties noodgedwongen de overlegopdracht van het Forum trachten over te nemen.

Investeren

- De alternatieve leercontext verduurzamen waar mogelijk en wenselijk.
- Goede samenwerking en geregeld overleg tussen de beleidsdomeinen cultuur en onderwijs.

D. CULTUUREDUCATIE

Kunst- en cultuureducatie doorkruisen verschillende beleidsdomeinen. Verschillende actoren in diverse sectoren bieden immers een vorm van cultuureducatie aan: cultuurcentra, gespecialiseerde vormingsinstellingen, kunsteducatieve organisaties, Vormingpluscentra en uiteraard ook de amateurkunstenorganisaties en -verenigingen. Amateurkunstenaars leren een leven lang. Dat kan op **formele**, klassieke manieren: door opleidingen te volgen in het (deeltijds kunst)onderwijs, maar dat kan ook op allerhande **non-formele en informele manieren**. De amateurkunsten spelen bijgevolg een belangrijke rol in het levenslang en levensbreed leren. Amateurkunsten dragen bij tot leergoesting en zijn belangrijke spelers tussen de meer geformaliseerde leeromgevingen. Amateurkunstenaars leren immers aan en van elkaar binnen de groep of vereniging waarin ze actief zijn. Bovendien voorzien de **negen landelijke amateurkunstenorganisaties** vorming en begeleiding in de vorm van allerhande workshops, coachingtrajecten, begeleidingen etc. om amateurkunstenaars te ondersteunen in hun ontwikkeling. De amateurkunstensector is een belangrijke speler in het veld van kunst- en cultuureducatie: "Tachtig tot negentig procent van wat beoefenaars van de amateurkunsten doen, valt onder een al dan niet begeleide vorm van cultuureducatie." (Bossuyt et al., 2020).

Het Departement Cultuur, Jeugd en Media werkt aan een **actieplan cultuureducatie**, dat middels een geïntegreerde aanpak het reeds bestaande, rijke aanbod moet inventariseren, stroomlijnen en ter beschikking stellen van iedereen. Goede praktijken kunnen op die manier ingezet worden in andere sectoren, zoals onderwijs en welzijn. Bovendien publiceerde publiq, dat sinds 2019 **Vitamine C** (het netwerk rond cultuureducatie in de vrije tijd) onder de vleugels heeft, een publicatie over 50 jaar cultuureducatie in de vrije tijd in Vlaanderen: "Uit de schaduw. De ontwikkeling van kunst- en cultuureducatie in de vrije tijd in Vlaanderen". Ook de amateurkunsten komen daarbij uitgebreid aan bod. Uit het overzicht blijkt onder andere dat de grootste kansen voor amateurkunsten op het vlak van cultuureducatie te rapen vallen in de samenwerking met het deeltijds kunstonderwijs, en in talentontwikkeling.

Investeren

- Inzetten op talentontwikkeling.
- Samenwerking met het deeltijds kunstonderwijs valoriseren en verder uitwerken.
- Het actieplan cultuureducatie waaraan het Departement Cultuur, Jeugd en Media werkt, biedt kansen om de cultuureducatieve praktijken binnen de amateurkunsten te versterken en breder te verspreiden.

E. WELZIJN/ZORG

Binnen de amateurkunstenverenigingen komen beoefenaars van verschillende leeftijden samen. Uit onderzoek blijkt dat de intergenerationele overdracht erg groot is: 63% van de beoefenaars met ouders die ooit aan amateurkunsten deden, beoefent momenteel ook een amateurkunst. Bovendien blijkt dat amateurkunsten in alle levensfasen beoefend worden. Maar vaak worden er ook doelbewust projecten georganiseerd voor specifieke doelgroepen, zoals senioren, mensen met een beperking, vluchtelingen, mensen met een migratieachtergrond, etcetera. Deze werkingen zijn erg waardevol, maar ook erg arbeidsintensief. Bovendien gebeuren deze projecten vaak op ad hoc basis, en worden ze doorgaans eenzijdig gefinancierd door de amateurkunstensector. Dat maakt dat deze samenwerking moeilijk structureel in te bedden is in de reguliere werking van de landelijke amateurkunstenorganisaties.

Investeren

De samenwerking met de zorg- en welzijnssector is erg waardevol, maar ook erg arbeidsintensief. Bovendien vergt dit een serieuze financiële investering door de landelijke amateurkunstenorganisaties. In de impulslijnen van het amateurkunstendecreet zou hier aandacht aan besteed kunnen worden (infra p. 41).

F. LOKAAL/BOVENLOKAAL CULTURBELEID

De lokale ruimte is het natuurlijke speelveld van de amateurkunsten. Het Forum voor Amateurkunsten heeft dan ook jarenlang gewerkt aan de ondersteuning van amateurkunsten op lokaal niveau. De Week van de Amateurkunsten was een van de bekendste “producten” van het Forum. Ook na het wegvallen van de geormerkte middelen voor cultuur binnen het Gemeentefonds, blijft dit niveau primordiaal voor de vele lokale groepen en verenigingen en ook voor de individuele beoefenaars. De landelijke amateurkunstenorganisaties vangen – waar mogelijk – de leemte op die het wegvallen van het Forum voor Amateurkunsten achterlaat en neemt de contacten met de lokale besturen ad hoc op, maar dit is helemaal geen sinecure.

Ook de bovenlokale ruimte biedt kansen voor de amateurkunsten. Het nieuwe Decreet bovenlokale cultuurwerking heeft de verwachtingen echter niet kunnen inlossen. De vereisten om via de projecten betoelaagd te worden, liggen voor de vrijwilligersverenigingen en amateurkunstengroepen te hoog. Bovendien is de concurrentie met de vele andere – vaak professionele – spelers hoog. Een gemiste kans, want de bovenlokale ruimte kan enkel bestaan dankzij de generositeit van de lokale ruimte.

Investeren

De toevoeging van een **“light-lijn” binnen de projecten van het Decreet bovenlokale cultuurwerking** zou ervoor kunnen zorgen dat de drempel lager ligt en vrijwilligersinitiatieven niet in concurrentie moeten treden met professionele spelers. Deze wijziging is ook belangrijk voor de amateurkunstensector omdat heel wat projecten en organisaties financiële ondersteuning verloren zijn, sinds de overheveling van de provinciale middelen voor cultuur naar het Vlaamse niveau.

De amateurkunsten kijken in de richting van het nieuwe Steunpunt Bovenlokale Cultuur OP/TIL

om het belang van de amateurkunsten mee te nemen in de contacten met de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en de lokale besturen.

G. INTERNATIONAAL CULTUURBELEID

De negen landelijke amateurkunstenorganisaties hebben de voorbije jaren sterk ingezet op internationalisering, en dit op verschillende manieren maar steeds op maat van de behoeften van hun discipline. Terwijl sommige organisaties lid en/of trekker zijn van een internationaal netwerk waarin expertise en kennis wordt uitgewisseld, organiseren andere verschillende internationale evenementen en/of nemen ze eraan deel. De amateurkunsten in Vlaanderen staan op een hoog niveau. Onze amateurkunstengroepen en beoefenaars nemen geregeld deel aan internationale wedstrijden en tournées.

Het Forum voor Amateurkunsten was sterk betrokken bij Amateo, the European Network for Active Participation in Cultural Activities. Voor de individuele amateurkunstenorganisaties is deze betrokkenheid te tijdsintensief. Bovendien is de werking van Amateo voor bepaalde disciplines te sterk gericht op erfgoed. De landelijke amateurkunstenorganisaties hebben hun eigen internationaal netwerk dat specifiek gericht is op hun discipline. Hoe dan ook is het een belemmering dat er in het buitenland vaak geen evenknie bestaat van de disciplinespecifieke amateurkunstenorganisaties zoals ze in Vlaanderen bestaan. Op dat vlak neemt Vlaanderen zeker een voortrekkersrol in.

Investeren

Zoals één van de amateurkunstenorganisaties opmerkt: "Internationaal koken kost zeer veel geld." Het amateurkunstendecreet voorziet impulssubsidies voor internationalisering, maar het is wenselijk en noodzakelijk dat de meerjarige subsidie-enveloppe voorziet in structurele middelen voor internationalisering zodat deze werking verduurzaamd kan worden (infra p. 41).

H. JEUGD

Een aantal amateurkunstenorganisaties zijn sterk gericht op kinderen en jongeren: VLAMO, Muziekmozaïek, Koor&Stem en sinds kort ook Creatief Schrijven. Andere disciplines richten zich eerder op jongvolwassenen, denk aan VI.BE of OPENDOEK. Veel hangt af van de behoeften die er bestaan in het veld. Zo fuseerde Creatief Schrijven met Jeugd en Poëzie omdat er in de praktijk een lacune bestond op het vlak van schrijfworkshops voor kinderen en jongeren. Uit de Snapshot Amateurkunsten van 2015 leren we dat in het deeltijds kunstonderwijs jongeren vooral lessen volgen in beeldende kunst, klassieke muziek en woordkunst. Bijna de helft van de muzikanten blijft een instrument bespelen, ook nadat ze gestopt zijn met de academie. Bij beeldende kunst is dat nog maar een derde van de leerlingen en bij theater een vierde.

Hoe dan ook is de jeugdsector een domein waarmee vaak samengewerkt wordt, zeker aangezien een groot deel van de jongeren uit het deeltijds kunstonderwijs terecht komt in de amateurkunstensector. 27% van de amateurkunstenaars heeft ooit les in een academie gevolgd. De grootste drempels situeren zich hier op het vlak van de grote concurrentie in de vrijetijdsbesteding van jongeren.

I. VRIJWILLIGERS- EN VERENIGINGSWERK

Vlaanderen telt meer dan 2 miljoen amateurkunstenaars. Velen van hen zijn lid van een vereniging of lokale groep, en verrichten geregeld vrijwilligerswerk. Dat kan gaan van werken aan de bar, het verzorgen van de ticketing van voorstellingen, het voorbereiden van activiteiten, over het verzorgen van licht en techniek tijdens een voorstelling tot het regisseren van een theaterstuk, het schrijven van teksten, het dirigeren van een orkest of het creëren van een choreografie. Het spreekt voor zich dat deze taken onderling sterk verschillen in intensiteit en in de nodige kennis of opleiding die hiervoor vereist is. We verwezen bovendien al naar de financiële en administratieve drempel die veel verenigingen en organisaties ervaren als ze een (semi-)professional willen inhuren. Sinds 2018 creëerde de **wet op het onbelast bijverdienen – de zogenaamde ‘bijkluswet’** – hiervoor een oplossing.

Deze wet bood de mogelijkheid om onbelast bij te klussen aan iedereen die (minstens 4/5e) werkt of gepensioneerd is. Jaarlijks kon men tot € 6340 (maandelijks ongeveer € 500) verdienen met klusjes voor anderen, in verenigingen of via een deelplatform. Deze wet vormde voor veel amateurkunstverenigingen en hun vrijwilligers een oplossing voor de vergoeding van kortlopende opdrachten of artistieke taken, zoals voor dirigenten, choreografen en regisseurs.

Het Grondwettelijk Hof heeft in 2020 echter de wet op het onbelast bijverdienen als verenigingswerker geschrapt, omdat deze in strijd is met het beginsel van gelijkheid en non-discriminatie. Eén van de problemen met de wet was dat deze oneerlijke concurrentie stimuleert, aangezien deze wet ook werd gebruikt in commerciële bedrijven. Personen die dezelfde opdracht vervullen worden op zeer verschillende manieren behandeld wat betreft arbeidswetgeving, het socialezekerheidsstelsel en fiscaliteit. De beslissing van het Grondwettelijk Hof is begrijpelijk, maar er moet een oplossing komen voor de vergoeding van de occasionele vrijwilliger die binnen een vereniging een inhoudelijke opdracht uitvoert die intensief is en de nodige kennis en achtergrond vereist. Recent werd hieromtrent in de Kamer van Volksvertegenwoordigers opnieuw wetgevend initiatief genomen. Het is belangrijk dat erover wordt gewaakt dat een eventuele nieuwe wet een oplossing biedt voor de amateurkunstensector.

Investeren

De wet op het onbelast bijverdienen loopt af eind 2020. Momenteel liggen er enkele nieuwe wetsvoorstellen op tafel. We schetsen de voornaamste krachtlijnen die belangrijk zijn voor de amateurkunstensector.

- Anders dan bij vrijwilligerswerk wordt er bij verenigingswerk een prestatievergoeding uitgekeerd. Er mag dus geen begripsverwarring zijn tussen beide statuten.
- Het verenigingswerk wordt ingezet voor een aantal specifieke functies binnen de amateurkunsten.
- De verplichting van een professionele hoofdbezigheid van 4/5 is moeilijk aan te houden voor wie actief is in de (amateur)kunstensector en bovendien werkt deze regel discriminatie in de hand.
- Het jaar wachttijd voor freelancers leidt tot ongelijke behandeling.
- De administratieve verplichtingen moeten zo eenvoudig mogelijk gehouden worden.

J. IMPULSEN VOOR EEN BELEID OP SNIJLIJNEN

Hierboven werd geschetst op welke manier de amateurkunsten samenwerken en interfereren met negen verschillende sectoren en beleidsdomeinen. Voor enkele sectoren werden specifieke beleidsacties voorgesteld om bepaalde drempels te overwinnen en opportuniteiten te verzilveren. Een algemene tendens bij de bevraging van de negen landelijke amateurkunstenorganisaties naar de voornaamste drivers en drempels in deze sectoren, is het gebrek aan middelen en de intensiteit die deze samenwerkingen vragen van de medewerkers. Meestal worden deze waardevolle projecten geïnitieerd vanuit de amateurkunsten en worden ze ook door hen financieel gedragen. Een amateurkunstendecreet dat een boost wil geven aan de volledige sector, moet inzetten op impulsen om deze samenwerkingen te continueren en te verduurzamen. Daarom voorzien we bij de richtingaanwijzers een impulslijn voor cross-sectorale projecten (infra p. 41).

6. RICHTINGAANWIJZERS VOOR EEN TOEKOMSTGERICHTE INVULLING VAN HET DECREET

Gedurende de oefening met de negen landelijke amateurkunstenorganisaties hebben we geregeld de letter van het huidige amateurkunstendecreet ter hand genomen. We hebben de verschillende hoofdstukken onder de loep genomen en gesleuteld aan de teksten. Op basis van onze oefening kwamen we zo tot concrete aanpassingen. In dit hoofdstuk lichten we de richting toe die een toekomstgericht amateurkunstendecreet kan uitgaan. Waar mogelijk bieden we al suggesties voor de concrete invulling hiervan.

A. DOEL VAN HET DECREET

Het huidige amateurkunstendecreet hanteert een verouderde, statische definitie van het begrip ‘amateurkunsten’ die niet meer aansluit bij de ambities van de sector. Bovendien ontbreekt in de decreettekst een duidelijke doelomschrijving: wat wil het decreet precies bereiken? Naar analogie met andere recente decreten, zoals bijvoorbeeld het Kunstendecreet, het Cultureel Erfgoeddecreet of het Decreet Sociaal-cultureel volwassenenwerk, hebben de negen landelijke amateurkunstenorganisaties gewerkt aan een hedendaagse doelomschrijving van wat een decreet amateurkunsten zou moeten nastreven.

Het amateurkunstendecreet heeft tot doel het bevorderen van een **kwalitatief, duurzaam en divers amateurkunstenlandschap**, als centrale actor in een **cross-sectoraal cultuurbeleid**. Dit decreet doet dat door:

- Kwaliteitsbevorderende impulsen te geven aan **praktijken**, van lokaal tot internationaal
- **Organisaties** te subsidiëren, die, over heel Vlaanderen en Brussel, **ondersteuning, kansen en zichtbaarheid** geven aan **actieve cultuurparticipatie**, zowel van individuen als van groepen in alle leeftijdscategorieën, van startende liefhebbers tot mensen met professionele ambities.
Deze organisaties versterken de **artistieke, sociale en educatieve componenten** van de praktijken, met respect voor de eigenheid en **diversiteit aan kunstvormen** en voor **cross-disciplinaire en maatschappelijke evoluties** die eigen zijn aan het domein van de amateurkunsten.

We lichten puntgewijs de kerngedachten van deze doelomschrijving toe.

*“Het bevorderen van een **kwalitatief, duurzaam en divers** amateurkunstenlandschap, als **centrale actor in een cross-sectoraal cultuurbeleid**”.*

Het amateurkunstendecreet van 2000 heeft de professionalisering van de amateurkunsten-sector gestimuleerd. Met beperkte middelen in verhouding tot meer dan 2 miljoen Vlaamse amateurkunstenbeoefenaars, hebben de negen landelijke amateurkunstenorganisaties hun discipline op de kaart weten te zetten en innovatieve, versterkende en verbredende projecten en trajecten opgezet. Na twintig jaar is de nood hoog om deze werking niet alleen te continueren, maar om de werking te versterken en te verdiepen. Nog te vaak moeten de amateurkunstenorganisaties door beperkte budgetten, en zeker door de recente beleidsevoluties, op korte termijn werken. Een visie op een **kwalitatief, duurzaam en divers amateurkunsten-landschap** is onontbeerlijk voor de verdere ontwikkeling van de sector en moet dus centraal staan in het nieuwe decreet.

Deze amateurkunstensector neemt bovendien een centrale plaats in het netwerk van verschillende sectoren in, zoals reeds beschreven het hoofdstuk "Realiteit/beleid maken op snijlijnen". Amateurkunsten kunnen slechts floreren op een kruispunt van verschillende beleidsdomeinen. Amateurkunstenaars en amateurkunstenorganisaties bouwen bruggen en stimuleren samenwerkingen. Dat maakt van de amateurkunstensector een **centrale actor in een cross-sectoraal cultuurbeleid**. Uit onderzoek blijkt dat amateurkunsten – of actieve cultuurparticipatie – aanzet tot passieve cultuurparticipatie. Amateurkunsten blijken een drijvende kracht voor meer participatie, ze verbreden en diversifiëren het Vlaamse cultuurlandschap. Bovendien bieden de amateurkunsten ook de voedingsbodem van de professionele kunsten.

*"Kwaliteitsbevorderende impulsen geven aan **praktijken**, van lokaal tot internationaal".*

Het decreet ondersteunt via de impulslijnen ook praktijken van individuele beoefenaars en lokale en bovenlokale verenigingen en groepen die ambiëren hun grenzen te overstijgen. Amateurkunsten situeren zich immers op alle beleidsniveaus. Een decreet dat een boost wil geven aan de volledige sector, zowel op niveau van de structuren als de basis, moet ontwikkelingen op alle niveaus stimuleren.

*"**Organisaties** te subsidiëren, die, over heel Vlaanderen en Brussel, **ondersteuning, kansen en zichtbaarheid** geven aan **actieve cultuurparticipatie**, zowel van individuen als van groepen in alle leeftijdscategorieën, van startende liefhebbers tot mensen met professionele ambities."*

Het decreet ondersteunt in de eerste plaats de **landelijke amateurkunstenorganisaties** die werkzaam zijn over heel Vlaanderen en Brussel. Zij zorgen voor ondersteuning, kansen en zichtbaarheid, op maat van de beoefenaar. De werking van elke landelijke organisaties richt zich in meer of mindere mate op de beschreven doelgroepen, afhankelijk van de discipline-eigen behoeften en van de bestaande ondersteuning en hiaten in het veld.

- **Individueen en/of groepen:** sommige disciplines worden voornamelijk beoefend in groepsverband terwijl andere disciplines vaker individueel worden beoefend. Deze diversiteit vraagt een verschillende aanpak.
- **In alle leeftijdscategorieën:** niet elke amateurkunstenorganisatie moet alle leeftijden trachten te bereiken. De landelijke amateurkunstenorganisatie onderzoekt bij zijn/haar doelgroep bij welke doelgroepen de nood aan ondersteuning groot is. Dat zorgt ervoor dat de ene organisatie een breed spectrum aan leeftijden bereikt, terwijl de andere organisatie focust op bepaalde leeftijdscategorieën.
- **Van startende liefhebbers tot mensen met professionele ambities:** ook hier geldt dat de amateurkunstenorganisatie de werking organiseert op basis van de behoeften in het veld. De grens tussen niet-professioneel, semi-professioneel en professioneel is in bepaalde disciplines kleiner dan in andere.
- In de doelomschrijving vermijden we bewust de term 'amateurkunsten' gezien de negatieve perceptie die het begrip nog steeds oproept. Zoals ook het Forum voor Amateurkunsten dat deed, gebruiken we **actieve cultuurparticipatie** als synoniem. 'Amateurkunsten' blijven we uiteraard wel als beleidsterm gebruiken.

*“Deze organisaties versterken de **artistieke, sociale en educatieve componenten** van de praktijken, met respect voor de eigenheid en **diversiteit aan kunstvormen** en voor **cross-disciplinaire en maatschappelijke evoluties** die eigen zijn aan het domein van de amateurkunsten.”*

De landelijke amateurkunstenorganisaties versterken de drie componenten van de amateurkunstenpraktijk: hun werking zet zowel in op creatie, gemeenschapsvorming als op cultuur-educatie. Hierbij houden ze rekening met de specifieke noden en eigenheid van de verschillende disciplines, en voor evoluties op het terrein. Dit kunnen zowel maatschappelijke evoluties zijn als cross-disciplinaire innovaties binnen de amateurkunsten.

B. ERKENNINGS- EN SUBSIDIECRITERIA

We onderscheiden enerzijds de erkenningscriteria waaraan elke landelijke amateurkunstenorganisatie moet voldoen. Anderzijds beschrijven we de subsidiecriteria op basis waarvan de werking van deze organisaties besproken en geëvalueerd kan worden. De doelstellingen en de langetermijnstrategieën worden toegelicht in het beleidsplan en het zakelijk plan van de organisatie.

Wat hier volgt is het resultaat van een eerste oefening binnen de sector om de criteria concreet in te vullen, als aanzet voor verdere bespreking.

Erkenningscriteria

De erkenningscriteria zijn noodzakelijke vereisten voor de erkenning van de landelijke amateurkunstenorganisaties. Deze criteria worden niet inhoudelijk beoordeeld, maar er wordt nagegaan of al dan niet voldaan wordt aan deze vereisten.

- De organisatie heeft een werking met een **landelijk karakter**: over heel Vlaanderen en Brussel.
- De organisatie is een **vereniging zonder winstoogmerk**.
- Het werkterrein ligt in **één van de kunstdisciplines of deeldisciplines**.
- De organisatie licht in een **beleidsplan** en **zakelijk plan** de doelstellingen en langetermijnstrategie toe.
- De organisatie heeft een afsprakenkader rond **personeelsbeleid** en **goed bestuur voor cultuur**.

Subsidiecriteria

De subsidiecriteria worden gehanteerd om de **inhoudelijke werking** van de organisaties te evalueren en te bespreken, bijvoorbeeld tijdens de visitaties. Deze criteria worden opgehangen aan de drie functies die de landelijke amateurkunstenorganisaties gemeen hebben, en worden zo omschreven dat ze ingevuld kunnen worden **op maat van de noden en verwachtingen** van de beoefenaars en van de specifieke discipline.

- **De organisatie ondersteunt de amateurkunstenaar, zowel individuen, groepen als organisaties**
  - Vorming en begeleiding aanbieden
  - (Toon)kansen ontwikkelen en zichtbaarheid creëren
  - Talentontwikkeling bevorderen en ondersteunen
  - Inzetten op zowel de artistieke, sociale als educatieve componenten van de discipline
- **De organisatie treedt op als expertise- en inspiratiecentrum voor de discipline**
  - Kennis verzamelen, ontwikkelen, delen en versterken
  - Inspireren en innovatie faciliteren
  - Optreden als aanspreekpunt en promotor voor de discipline, naar alle overheden en stakeholders
  - Zich internationaal oriënteren om maximaal expertise te ontwikkelen en te delen
- **De organisatie verbindt**
  - Amateurkunstenaars en amateurgroepen verbinden, over gemeente- en regiogrenzen, leeftijdsgrenzen en over de grenzen van disciplines en sectoren heen, en daarbij streven naar inclusieve amateurkunstbeoefening.
  - Overleg organiseren, kennis uitwisselen en samenwerken met aanverwante organisaties en aanverwante sectoren.
  - Bijdragen tot de beeldvorming van de discipline en van de brede amateurkunstensector
  - Inclusieve participatie bevorderen en streven naar een diverse amateurkunstensector

C. IMPULSLIJNEN

Een amateurkunstendecreet dat de ambitie heeft om een boost te geven aan de volledige sector zet zowel in op de structuur als op de basis van het veld. Amateurkunsten bevinden zich in Vlaanderen op alle beleidsniveaus: van lokaal tot internationaal. Dit zorgt ervoor dat de verschillende vormen van ondersteuning voor de beoefenaar versnipperd zijn, zeker nu de middelen van het Gemeentefonds niet langer geoormerkt zijn en de provinciale middelen voor cultuur in verschillende domeinen zijn ingekanteld. Door een netwerk van impulslijnen in te schrijven in het amateurkunstendecreet willen we enerzijds **gerichte impulsen** stimuleren die zowel voor lokale groepen en verenigingen, individuele kunstenaars als voor de landelijke amateurkunstenorganisaties noodzakelijk zijn om te blijven innoveren. Anderzijds zetten we verder in op de bestaande **internationale impulslijnen**, waarvan zowel de landelijke organisaties als de lokale groepen gebruik maken om hun netwerk te ontplooien. We geloven dat op deze manier de volledige amateurkunstensector, op alle niveaus, de noodzakelijke boost kan krijgen.

1. Gerichte impulsen

1.a) Lokale groepen / kunstenaars met ambitie om grenzen te overstijgen

Deze impulslijn geeft een **boost aan de ontwikkeling** van de werking van lokale groepen en/of kunstenaars. Praktijken met ambitie worden gestimuleerd hun grenzen te verkennen en te overstijgen. Hierbij is het belangrijk de criteria breed en open te omschrijven, zodat de aanvrager zelf kan beslissen op welke ontwikkelingen in te zetten. Dat kan gaan over de creatie van nieuwsoortige disciplines en/of verenigingen, het overschrijden van regionale grenzen, het opzetten van innovatieve projecten, reflectie over het diversiteitsvraagstuk, etcetera.

Deze impulslijn vervult een **lacune in het veld**. Vaak botst de lokale ondersteuning op gemeentelijke grenzen, niet alleen geografisch maar ook budgettair. Anders dan bij de projecten van het Decreet bovenlokaal cultuurbeleid is de creatie van een bovenlokale ruimte hier niet het doel. In deze lijn kan het evengoed gaan om een vereniging of organisatie die een volgende stap wil zetten in de eigen ontwikkeling, los van de regionale context of andere actoren. Ook **individuele beoefenaars** moeten in deze impulslijn de ruimte krijgen om te innoveren. Bovendien bestaan er binnen het lokaal cultuurbeleid weinig dergelijke "ontwikkelingsimpulsen". Hoewel we steeds meer voorbeelden opmerken van inhoudelijke stimulanzen door steden en gemeenten, blijft het de tendens om vooral structurele ondersteuning te voorzien voor erkende verenigingen binnen de cultuurraad, of voornamelijk infrastructuur ter beschikking te stellen. Dit biedt weinig stimulanzen voor nieuwe disciplines, nieuwsoortige organisaties en voor de verkenning van nieuwe ontwikkelingen. Deze ondersteuning is daarnaast vaak niet toegankelijk voor individuele amateurkunstenbeoefenaars, maar eerder voor verenigingen.

Ook het Actieplan Talentontwikkeling vervult deze leemte in het veld niet, aangezien talentontwikkelingstrajecten mikken op een bepaald artistiek niveau en bovendien een langlopend traject beogen. Anders dan bij talentontwikkeling kunnen deze gerichte impulsen bovendien ingezet worden om de organisatorische en/of zakelijke werking verder te ontplooien. Het hoeft hier niet alleen om de artistieke component te gaan. Tot slot spreekt het voor zich dat amateurbeoefenaars geen aanspraak kunnen maken op de (ontwikkelings)beurzen van het Kunstendecreet.

Met deze impulslijn willen we beoefenaars aanzetten om te experimenteren, ontwikkeling en innovatie te verkennen, en onbekende paden te bewandelen. Uit het verleden en uit andere sectoren leerden we al dat dit soort van impulsen onontbeerlijk is om ontwikkeling van het veld te behouden en te stimuleren. Deze financiële ondersteuning vormt een aanvulling op de inhoudelijke stimulansen die de landelijke amateurkunstenorganisaties te velde brengen.

1.b) Cross-sectorale boost voor landelijke organisaties

In het hoofdstuk "Beleid op snijlijnen" werd duidelijk hoe belangrijk cross-sectorale projecten voor de amateurkunstensector zijn. Een beleid op snijlijnen impliceert ook zorg voor de ondersteuning daarvan. Vaak draaien de landelijke amateurkunstenorganisaties op voor de financiële kosten van dergelijke cross-sectorale projecten. De financiële meerkost komt op hun schouders terecht en deze financiële consequenties belemmeren een duurzame verankering in hun reguliere werking. Deze impulslijn vormt een **ontwikkelingsboost voor de landelijke amateurkunstenorganisaties**.

In 2016 besliste toenmalig cultuurminister Sven Gatz de middelen van het Bijzonder Fonds van het Forum voor Amateurkunsten te heroriënteren naar de structurele meerjarensubsidie van enkele landelijke amateurkunstenorganisaties, om de historisch gegroeide budgettaire kloof tussen de verschillende disciplines ietwat te verkleinen. Deze extra middelen waren voor die landelijke organisaties broodnodig, maar met het wegvallen van het Bijzonder Fonds verdwenen ook de laatste ontwikkelingsimpulsen voor de sector. Het Bijzonder Fonds was bedoeld voor "het stimuleren en opzetten van inhoudelijke samenwerkingsprojecten binnen de amateurkunstensector of met een organisatie uit een aanverwante sector". Wij pleiten samen met de negen landelijke amateurkunsten niet om het Bijzonder Fonds terug te brengen; wél om de **noodzakelijke ruimte te creëren voor discipline-overschrijdende innovatie**, binnen én buiten de amateurkunstensector.

Ook deze impulslijn biedt antwoord op een hiaat in het ondersteuningsbeleid. De regeling Innovatieve Partnerprojecten volstaat niet als incubator voor cross-sectorale samenwerking met de amateurkunstensector. Ten eerste werken de landelijke amateurkunstenorganisaties niet alleen samen met actoren buiten het brede cultuurdomein, maar uiteraard ook met spelers binnen het cultuurdomein. Ten tweede vormt de vereiste inbreng van 25% van de kosten door de partnerorganisatie een grote belemmering. Sinds de eerste oproep in 2017 blijkt dat de Innovatieve Partnerprojecten weinig toegankelijk zijn voor de amateurkunstensector.

2. Internationale impulslijnen

Het huidige amateurkunstendecreet bevat slechts één impulslijn: de internationale stimulansen. Deze impulslijnen werden recent nog hervormd en zijn opgedeeld in drie verschillende sublijnen: de internationale projecten in Vlaanderen, de toelagen voor reizen naar het buitenland, en cofinanciering voor internationale projecten. Aangezien de nieuwe regeling nog jong is, is het te vroeg om al verregaande conclusies te trekken. Een oud zeer, echter, situeert zich bij de **reistoelagen naar het buitenland**. Eén van de beoordelingscriteria is gericht op de internationale uitstraling. Internationale impulsen zouden echter niet alleen gericht moeten zijn op het vergroten van de uitstraling, maar ook op het opdoen van ervaring. Op dit moment komen concertreizen of tournées niet in aanmerking voor internationale impulssubsidies, hoewel deze reizen onontbeerlijk zijn voor de ontwikkeling van bepaalde groepen en verenig-

gingen. Daarnaast komen enkel nieuwe projecten in aanmerking voor de betoelaging van **internationale projecten in Vlaanderen**. Dat strookt echter niet met het idee van een duurzame uitbouw van een internationaal netwerk. Door de criteria aan te vullen zouden deze twee punten opgelost kunnen worden.

Tot slot ontbreekt in het huidige decreet een eenduidige visie op de internationale uitbouw van de landelijke amateurkunstenorganisaties. Internationalisering wordt zowel in de vorm van een erkenningscriterium als in de vorm van een impulslijn naar voren geschoven. Alle landelijke amateurkunstenorganisaties maken deel uit van een internationaal netwerk en sommige van hen organiseren ook internationale projecten en/of nemen deel aan internationale events, maar niet iedereen wordt hiervoor betaald vanuit de subsidie-enveloppe. We verwachten dan ook dat het toekomstig amateurkunstenbeleid een **eenduidige visie** creëert op internationalisering. Wij pleiten ervoor om de **middelen voor internationalisering voor de landelijke amateurkunstenorganisaties toe te voegen aan de subsidie-enveloppe**, afhankelijk van het behoefteplan van de betrokken organisaties. De internationale werking van de landelijke amateurkunstenorganisaties – zowel in netwerking als in de organisatie van internationale projecten - is de voorbije jaren enorm gegroeid. Met het oog op planlastvermindering vormt de toevoeging aan de subsidie-enveloppe een logische efficiëntiewinst: landelijke organisaties die jaarlijks internationale events organiseren, hoeven zo niet langer jaarlijks een aanvraagdossier te schrijven. Het is wél belangrijk erover te waken dat deze toevoeging van impulsmiddelen geen verkapte besparing wordt, maar dat deze middelen bovenop de reguliere werkingsmiddelen komen én expliciet ingezet worden voor internationalisering. Alleen op die manier betekent het ook een boost voor de sector.

Uiteraard moeten de (overige) internationale impulslijnen beschikbaar blijven voor zowel de lokale groepen, individuele beoefenaars als voor de landelijke amateurkunstenorganisaties.

D. BELEIDSCYCLUS VAN PLANNEN EN EVALUEREN

We beschrijven de huidige logica van de beleidscyclus en overlopen de verschillende elementen. Vervolgens laten we ons inspireren door andere decreten en subsidielijnen om de planlast zo laag mogelijk te houden. We herbekijken de cyclus door de efficiëntiebril en stellen een vereenvoudiging voor.

Huidige cyclus en logica

De landelijke amateurkunstenorganisaties worden gesubsidieerd in **beleidsperiodes van vijf jaar**. Het amateurkunstendecreet bepaalt dat de landelijke amateurkunstenorganisaties uiterlijk op **1 maart** van het jaar **voorafgaand aan een nieuwe beleidsperiode** een **financieel behoefteplan** indienen. In dit behoefteplan beschrijven de organisaties met welke extra middelen ze meerwaarde willen realiseren ten opzichte van de voorbije beleidsperiode. Ten laatste op **1 oktober** van datzelfde jaar wordt de subsidie-enveloppe meegedeeld. Vervolgens dienen de organisaties op basis van die subsidie-enveloppe **het beleidsplan** in, uiterlijk op **31 december**. De nieuwe subsidie-enveloppe wordt toegekend vanaf 1 januari van het jaar waarin de nieuwe beleidsperiode aanvangt. De administratie deelt op haar beurt voor 31 januari van het volgende jaar mee of het beleidsplan voldoet. Is dat niet het geval, dan heeft de organisatie drie maanden de tijd om het beleidsplan aan te passen.

De landelijke amateurkunstenorganisaties bezorgen jaarlijks uiterlijk op 15 maart een **voortgangsrapport, de lopende begroting en het financiële verslag** van het voorbije jaar aan de administratie. Verder bezoekt een **visitatiecommissie** bestaande uit leden van de administratie en externe deskundigen, **één keer per beleidsperiode** een bezoek aan de gesubsidieerde organisaties. Daarbij wordt de werking besproken en geëvalueerd.

De negen amateurkunstenorganisaties en De Federatie pleiten om bovenstaande logica te behouden. Het financieel behoefteplan bundelt op een bondige wijze de financiële behoeften en plannen voor de komende beleidsperiode. Vervolgens schrijven de organisaties op basis van de precieze subsidie-enveloppe in het beleidsplan de strategie en lange termijnplannen uit. Op deze manier wordt de planlast beperkt gehouden.

Het bezoek van de visitatiecommissie wordt gezien als een leermoment in de beleidsperiode. De visitatie wordt beschouwd als een moment van reflectie en uitwisseling, eerder dan een moment van evaluatie. Het blijkt niet gemakkelijk om deskundigen te engageren die voeling hebben met de diverse disciplines van de sector, maar over het algemeen zijn de visitaties goed voorbereid en leveren ze voor de betrokken organisaties ook nuttige feedback op. Bovendien zorgen de visitaties voor een nauwe betrokkenheid tussen de sector en de administratie, wat de samenwerking alleen maar ten goede komt. Er is wederzijds vertrouwen en de administratie neemt de besognes die tijdens de visitaties geuit worden ter harte.

Planlastvermindering

De aanpassingen in het Decreet Sociaal-Cultureel Werk bieden inspiratie om de cyclus van plannen en evalueren binnen de amateurkunstensector te vereenvoudigen. We pleiten ervoor om **één keer per beleidsperiode een voortgangsrapport** in te dienen, bij aanvang van het 3e werkingsjaar van de beleidsperiode. Dit rapport blikt terug en kijkt vooruit. Hierin wordt gefocust op de actieplannen en operationele plannen, in tegenstelling tot het beleidsplan dat op strategisch niveau de langetermijnplannen toelicht. Deze rapporten kunnen vervolgens dienen ter voorbereiding van de visitaties, die in het voorjaar van datzelfde jaar plaatsvinden.

De consequenties van een positieve of negatieve evaluatie en de te volgen procedures na de visitaties worden op voorhand vastgelegd en toegelicht. De evaluatie tijdens de visitatie gebeurt op basis van de **subsidiecriteria**.

- Bij een **positieve evaluatie** zal de subsidie-enveloppe gelijk blijven of stijgen
- Bij een **negatieve evaluatie** krijgt de organisatie een jaar de tijd om een remediëringsverslag in te dienen.
  - Na de beoordeling van dit remediëringsverslag, kan de subsidie-enveloppe ofwel gelijk blijven, ofwel dalen met maximaal 20%. De evaluatie wordt telkens beargumenteed op basis van de subsidiecriteria.
  - Een subsidie kan enkel stopgezet worden wanneer niet voldaan wordt aan de vereiste **erkenningscriteria**. Wanneer een organisatie stopt, moet een andere organisatie de werking overnemen. De ondersteuning van de discipline moet immers gecontinueerd worden.

Bovenstaande afspraken zorgen ervoor dat de landelijke amateurkunstenorganisaties ruim op voorhand langetermijnplannen kunnen maken en zo op een duurzame manier hun werking kunnen uitbouwen. Er zijn immers duidelijke richtlijnen over de minimaal te verwachten subsidie-enveloppe. Na de zomer van 2024 kennen de landelijke amateurkunstenorganisaties hun evaluatie en kunnen ze de evolutie van hun subsidie-enveloppe beter inschatten en argumenten in het financieel behoefteplan.

Deze aanpak heeft enkele winstpunten: de planlastverlichting, het feit dat een kwaliteitsvolle werking blijft primeren (en bij gebrek daaraan kan worden gesanctioneerd met een verminderde subsidie), de zorg om voor alle amateurkunstenaars binnen alle disciplines Vlaamse ondersteuning te blijven garanderen... en een duurzame relatie tussen amateurkunstenorganisaties en de Vlaamse overheid.

Het financieel behoefteplan gepitcht

De landelijke amateurkunstenorganisaties houden er een nauwe relatie op na met het departement cultuur. De verantwoordelijke voor de sector amateurkunsten is voorzitter van de visitatiecommissie en is dus aanwezig op alle gesprekken. We pleiten ervoor om deze één-op-éénrelatie te behouden en zelfs nog te versterken.

We laten ons inspireren door de pitch bij de subsidieregeling van de Innovatieve Partnerschapsprojecten. Door **het financieel behoefteplan** in een pitch toe te lichten voor de verantwoordelijke amateurkunsten op het departement cultuur en een medewerker van het kabinet cultuur, kan de dialoog geïntensifieerd worden en de administratieve last beperkt. In het beleidsplan dat volgt in december, kan er vervolgens vooral gefocust worden op de strategische lijnen.

Vereenvoudigde cyclus

In de beleidsperiode 2022-2026 zou de vereenvoudigde regeling de volgende cyclus opleveren.

- Werkingsjaar 1 – 2022
- Werkingsjaar 2 – 2023
- Werkingsjaar 3 – 2024
  - 15 maart: voortgangsrapport en werkingsverslag
  - Vanaf april: visitaties
  - Midden juli: resultaat visitaties bekend
- Werkingsjaar 4 – 2025
  - Juni: remediëringsverslag bij negatieve evaluatie
- Werkingsjaar 5 – 2026
  - Maart: indienen financieel behoefteplan
  - Mei: pitch financieel behoefteplan
  - Oktober: exacte subsidie-enveloppe meegedeeld
  - December: beleidsplan

7. INVESTEREN IN “BOOMING BUSINESS”

Meer dan twee miljoen redenen

Een half miljoen amateurkunstenaars méér dan in 2008. Een trend die zich de komende jaren nog zal doorzetten, zeggen de onderzoekers, aangezien vooral de jongste en de oudste beoefenaars stijgen. Amateurkunstenaars starten op steeds jongere leeftijd, en bovendien nemen steeds meer beoefenaars de draad weer op na hun pensioen. Ook beoefenaars met een migratieachtergrond lijken steeds vaker de weg te vinden naar amateurkunsten. Deze evoluties leiden tot een stijging van 7% in tien jaar tijd. Bijna de helft van de Vlamingen doet aan amateurkunsten.

De stijging gaat ook gepaard met een **verbreding**. Het zijn vooral de occasionele beoefenaars die stijgen; een evolutie die kadert in een postmoderne levensstijl. Amateurkunstenaars beoefenen steeds vaker verschillende disciplines, volgen meer dan vroeger lessen binnen en buiten het deeltijds kunstonderwijs en organiseren zich in clubs of verenigingen. Uit onderzoek blijkt dat amateurkunstenaars meerdere engagementen opnemen.

Daarnaast blijkt dat beoefenaars van actieve cultuurparticipatie ook vaker aan **passieve cultuurparticipatie** doen, zoals naar voorstellingen, musea of concerten gaan. En socio-economische factoren, zoals onderwijsniveau, gezinsachtergrond en financiële situatie, hebben daarbij een kleiner effect op actieve cultuurparticipatie dan op passieve cultuurparticipatie. Met andere woorden: amateurkunsten kunnen een opstap bieden om aan cultuur te doen. Daarbij merken de onderzoekers op dat amateurkunstenaars positiever staan tegenover kunst- en cultuurbeleid in het algemeen. De amateurkunsten blijken niet alleen een artistieke voedingsbodem en afzetmarkt voor de professionele kunsten, maar ze vormen ook de humus voor cultuurparticipatie in Vlaanderen. **Het belang van amateurkunsten voor de brede cultuursector kan niet onderschat worden.** Bovendien mag niet vergeten worden dat amateurkunsten verbindingen leggen naar andere sectoren binnen en buiten het cultuurdomein; van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, over zorg en welzijn tot toerisme. Amateurkunsten zijn maatschappelijk relevant op vele terreinen.

Talentontwikkeling aan zet

Uit onderzoek blijkt dat één op vijf beoefenaars – of zo’n 420.000 amateurkunstenaars - aan geeft **meer ondersteuning** te verwachten van **hun stad of gemeente**. En eveneens één op vijf geeft aan nood te hebben aan **meer cursussen en vormingen**. Dat hoeft niet te verbazen, aangezien – naast ontspanning – persoonlijke motieven als ontwikkeling en interesse belangrijke motieven zijn. De amateurkunstenaar streeft niet per se naar professionalisering, maar wel naar ontwikkeling van de eigen artistieke talenten. De landelijke amateurkunstenorganisaties werken als deeltjesversnellers voor die ontwikkeling. Dat blijkt ook uit een ledenbevraging bij de negen organisaties. Wie betrokken is bij een landelijke amateurkunstenorganisatie koestert vaker professionele motieven en vindt persoonlijke ontwikkeling in veel gevallen belangrijker dan ontspanning. De landelijke amateurkunstenorganisatie wakkert talentontwikkeling aan en begeleidt de beoefenaar in dit proces.

Verschillende spelers nemen een rol op in de ondersteuning en ontwikkeling van het amateurkunstenveld: van de academie tot de gemeenschaps- en cultuurcentra, van de lokale vereniging tot de kunsteducatieve organisatie, van het podium van het jeugdhuis tot de professionele podia. De amateurkunstenaar wordt optimaal ondersteund als elke speler in dit ecosysteem zijn rol opneemt. Het is de landelijke amateurkunstenorganisatie die een verbindende rol speelt tussen al deze actoren. Zij vertalen de noden van de beoefenaars in een bepaalde discipline naar concrete begeleiding en ondersteuning, en stimuleren en begeleiden de verschillende spelers in dit ecosysteem.

Sinds het wegvallen van het Forum voor Amateurkunsten eind 2018, is het belang van de landelijke amateurkunstenorganisatie alleen nog maar toegenomen. De landelijke organisatie heeft er verschillende functies bijgekregen, zonder dat er daarvoor bijkomende ruimte werd gecreëerd. Zo speelde het Forum voor Amateurkunsten een belangrijke rol in de ondersteuning van de lokale besturen in het uitwerken van een lokaal amateurkunstenbeleid. Hoewel de nood aan lokale ondersteuning groot blijkt, is die rol weggefallen. Bovendien is het anno 2020 nog steeds niet duidelijk welke functies het nieuwe Steunpunt voor Bovenlokale Cultuur OP/TIL en de Intergemeentelijke Samenwerkingsverbanden daarin zullen opnemen. Noodgedwongen nemen de landelijke amateurkunstenorganisaties dan ook een deel van die taken op zich.

Kortom: zowel uit de praktijk als uit onderzoek blijkt dat de nood aan talentontwikkeling groot is, en dat de landelijke amateurkunstenorganisatie hierin een centrale rol speelt. Het is dan ook belangrijk en logisch dat het beleid volop inzet op de uitwerking van de talentontwikkelingstrajecten voor alle disciplines, en daarin de onontbeerlijke rol van de landelijke amateurkunstenorganisaties erkent én honoreert met middelen.

Op tien jaar tijd meer dan 23% besparingen

Steeds meer Vlamingen beoefenen amateurkunsten. Ze geven daarbij aan meer nood te hebben aan ondersteuning. Het takenpakket van de landelijke amateurkunstenorganisaties breidt uit. En toch zijn er de voorbije tien jaar enorme budgetten uit de amateurkunstensector verdwenen.

In 2010 en 2011 werd een 'kaasschaaf' van telkens 2,3% uitgevoerd. Sindsdien gebeurde het geregeld dat de index slechts gedeeltelijk werd uitgevoerd. In 2014 was er de eerste overdracht van middelen interne staatshervorming, waar 10% niet overging van het provinciaal naar het Vlaams niveau. Een jaar later, in 2015, volgde een stevige bijkomende besparing van 5% voor de organisaties en zelfs 15% voor het Forum voor Amateurkunsten en Zinnema. In 2017 werd het Bijzonder Fonds stopgezet, dat beheerd werd door het Forum voor Amateurkunsten en dat werd ingezet voor experiment en innovatie. De middelen werden gebruikt om de structurele subsidie-enveloppe van een aantal landelijke amateurkunstenorganisaties bij te passen. Een aantal andere organisaties verloor een deel van de middelen om deze herstelling mogelijk te maken. Vanaf 2019 vloeiden de middelen, en de opgebouwde reserve, van het Forum voor Amateurkunsten weg uit de sector richting het nieuwe Steunpunt voor Bovenlokale Cultuur. Tegelijk betekende de tweede interne staatshervorming een financiële aderlating voor de sector. De overdracht van de ex-provinciale cultuurmiddelen, bedoeld voor de nieuwe beleidslijn talentontwikkeling, bleek een koude douche voor vele organisaties en verenigingen. VLAMO rekende uit dat sindsdien de middelen voor orkesten ruim gehalveerd zijn. In 2020, tot slot, kwam daar een besparing van 6% bij. Bovendien wordt opnieuw de

index niet volledig uitgekeerd.

Zelfs als we de recentste maatregelen rond talentontwikkeling buiten beschouwing laten, becijferen we dat Vlaanderen in tien jaar tijd **23,15%** bespaard heeft op het budget van de amateurkunstensector. Dat komt neer op ongeveer **7,8 miljoen euro**.

Relance na coronacreativiteit

Als klap op de vuurpijl strooit corona sinds het voorjaar van 2020 roet in het eten. De World Choir Games – dat de gehele Vlaamse amateurkunstensector in de kijker moest zetten – werd uitgesteld. En ook de talentontwikkelingstrajecten die in de startblokken stonden, moesten deels wachten. Hoewel vele amateurkunstengroepen zich in sneltempo heruitvonden, maakt corona vele activiteiten lange tijd onmogelijk. Terwijl sommige professionele kunsten stilaan op een veilige manier konden heropstarten, bleef dit lange tijd onmogelijk voor amateurkunsten. De landelijke amateurkunstorganisaties overlegden met veiligheidsexperten en verdedigden de belangen van hun discipline en de tienduizenden amateurkunstengroepen en verenigingen. Ze stonden ook de lokale besturen met raad en daad bij. In een recordtijd stelden ze veiligheidsprotocollen op en verzamelden ze expertise in binnen- en buitenland. Ze zorgden voor communicatie naar hun achterban, en stelden leidraden ter beschikking om de heropstart van lokale groepen mogelijk te maken. Bovendien inspireerden ze beoefenaars met allerhande online activiteiten en calls. Ook andere sectoren, zoals onderwijs, vonden tijdens de coronacrisis de weg naar de amateurkunstensector. Zo maakten leerkrachten gebruik van de lesmappen van amateurkunstorganisaties om virtueel met hun leerlingen aan de slag te gaan. En het deeltijds kunstonderwijs deed beroep op de leidraden van de landelijke amateurkunstorganisaties om hun lessen veilig te organiseren.

De vele creatieve activiteiten die werden opgezet – virtual choirs, hoorspelen, onlinerepetities, digitale expo's, zorgbrieven schrijven collectieve zangarrangementen enzovoort – ontstonden vanuit een grote behoefte aan verbondenheid en solidariteit. Maar iedereen is het erover eens dat het digitale geen alternatief kan zijn voor het echte werk. De wisselwerking op een podium, het ritme, de reacties van een livepubliek en het fysieke samenzijn zijn onvervangbaar. Corona zal ons leven nog lange tijd beheersen. De kortetermijnondersteuning door middel van onder andere het Noodfonds is weliswaar noodzakelijk, maar ook op lange termijn zijn er middelen nodig om coronaproof te kunnen werken. De komende jaren moet er ingezet worden op een relancebeleid waarbij amateurkunsten één van de centrale domeinen zal zijn die mensen opnieuw samenbrengen en verbinden. De landelijke amateurkunstorganisaties zullen daar een centrale rol in spelen, net zoals zij dat reeds in het voorjaar en de zomer van 2020 gedaan hebben. De komende jaren zal de focus liggen op financiële inspanningen om amateurkunsten opnieuw fysiek te laten gebeuren. Er is veiligheidsmateriaal nodig; er zullen meer en grotere (repetitie)zalen gehuurd moeten worden; professionele docenten, coaches, dirigenten, choreografen,... zullen voor kleinere groepen staan en dus meermaals betaald moeten worden; etcetera. Met andere woorden: het crisismanagement zal de komende jaren overgaan in langetermijnmanagement waar financiële inspanningen tegenover staan.

Hoog tijd voor erkenning

Amateurkunsten zijn bruggenbouwers. Ze brengen mensen samen van alle leeftijden en over allerlei grenzen heen. Ze zijn geëngageerd en ze zijn met meer dan 2 miljoen. Het draagvlak voor amateurkunsten is enorm, net zoals de maatschappelijke relevantie voor zowel de samenleving als het brede cultuurdomein in Vlaanderen. Het is tijd om deze "booming busi-

ness" te erkennen met middelen. De noden zijn duidelijk: de amateurkunstenorganisaties hebben er de voorbije jaren verschillende functies bijgekregen – talentontwikkeling, het wegvallen van het Forum voor Amateurkunsten,... - en bovendien hebben ze méér beoefenaars dan ooit te ondersteunen. Daarbij komt dat de beoefenaars zelf aangeven nood te hebben aan ontwikkeling en aan méér ondersteuning. En tot slot zal het relancebeleid na corona heel wat financiële inspanningen vergen. Het is tijd om de verwezenlijkingen die de landelijke amateurkunstenorganisaties – zelfs in tijden van besparing – op de teller te hebben te honoreren en hun ondersteunings- en ontwikkelingstrajecten tot volle wasdom te laten komen. De landelijke amateurkunstenorganisaties spelen niet alleen een centrale rol in het amateurkunstenveld; ze verbinden verschillende actoren in het cultuurdomein en zijn dus een noodzakelijke en belangrijke partner van het brede cultuurbeleid.

8. SAMEN LATEN STROMEN

Eén van de centrale uitgangspunten in de Beleidsnota Cultuur is planlastvermindering. We bekijken hoe de beleidscyclus en procedures binnen het (geactualiseerde) amateurkunsten-decreet een voorbeeld kunnen zijn van efficiëntiewinst. Naast het amateurkunstendecreet, staan ook een evaluatie van het Kunstendecreet en het Decreet bovenlokale cultuur op de planning de eerstvolgende jaren. Welke algemene principes kunnen bijdragen aan een algehele vereenvoudiging en planlastvermindering bij de verschillende decreten en subsidielijnen?

Verlichting procedures

Vandaag kennen decreten en subsidielijnen uiteenlopende procedures. Enerzijds werkt dit efficiëntie niet in de hand, anderzijds werkt dit ook beperkend voor een beleid op snijlijnen. Uiteraard is het noodzakelijk dat de eigenheid en de noden van elke sector vertaald worden in een eigen procedure. Het kan niet de bedoeling zijn om één en dezelfde cyclus en subsidieprocedure op te leggen voor elk decreet. Wat wel mogelijk en wenselijk is, is eenzelfde **advies- en evaluatielogica** te installeren over verschillende decreten en lijnen heen.

In het hoofdstuk "Richtingaanwijzers voor een toekomstgerichte invulling van het decreet" stellen we een vereenvoudigde beleidscyclus van plannen en evalueren voor (infra p. 44). Voor deze oefening hebben we ons laten inspireren door andere decreten en subsidielijnen en daaruit goede praktijken verzameld. Daarbij gaan we uit van een **dialoogprincipe waarbij één keer per beleidsperiode een voortgangsrapport wordt ingediend**, waarna er een **slimme cyclus van plannen en evalueren** volgt die zowel voor de organisatie als voor de administratie efficiëntiewinst oplevert.

Dialoogprincipe tussen administratie en organisatie

Centraal in die oefening staat een **visitatie** die gericht is op feedback en uitwisseling in plaats van op strikte evaluatie. Voor een planlastvermindering is een **nauwe relatie tussen de administratie en de organisaties** immers onontbeerlijk. De administratie wordt tijdens de visitatie uiteraard bijgestaan door onafhankelijke experts, de administratie treedt dan op als verbindende actor en partner van de organisatie.

Een nauwe relatie tussen administratie en organisatie maakt niet alleen de evaluatieprocedure eenvoudiger. Ook het plannen kan in een lichtere procedure gegoten worden. Binnen het amateurkunstendecreet kan het financieel behoefteplan gepitcht worden en meteen bediscussieerd. Op die manier kan het beleidsplan dat nadien volgt focussen op strategische lijnen. Dat zorgt voor minder schrijfwerk en minder leeswerk. Bovendien verdwijnt de ballast van het nodeloos plannen en het nadien herwerken en herevalueren. Een beleid dat inzet op efficiëntiewinst moet de "naweeën" na de advisering zo kort mogelijk houden.

Transversale stimuli

Bij een planlastvermindering over verschillende decreten heen, moet ook de nodige aandacht besteed worden aan de transversale subsidielijnen, zoals de projecten van het Decreet bovenlokale cultuur en de Innovatieve Partnerschapsprojecten. Telkens moet overwogen worden of

een dergelijke impulslijn beter sectoraal dan wel transversaal georganiseerd wordt. De evaluatie van het Decreet bovenlokale cultuur vormt een opportuniteit om de efficiëntie van deze transversale lijnen te onderzoeken en af te stemmen op de verschillende sectoren, zoals de amateurkunsten. Het is bovendien een opportuniteit dat de evaluatie van de bovenlokale projecten parallel loopt met een update van het amateurkunstendecreet. De noden, verwachtingen, en mogelijkheden tot efficiëntiewinst die in deze nota worden geconcretiseerd, worden idealiter meegenomen bij de evaluatie van de bovenlokale projecten.

Slimme digitalisering en gegevensverwerking

Planlastvermindering en digitalisering gaan in vele gevallen hand in hand, op voorwaarde dat de digitale gegevensverzameling op een slimme manier gebeurt. De verzameling via SISCA – die niet alleen binnen het amateurkunstendecreet gebeurt – moet afgestemd worden op de praktijk van de sectoren. De evaluatie en de verdere uitwerking van SISCA staat al even op de agenda. De Federatie is vragende partij om rond de tafel te zitten en in te zetten op de verzameling, verwerking en verspreiding van beleidsrelevante gegevens. We vinden het belangrijk om evidence based te kunnen werken en duiding te kunnen geven over ontwikkelingen in de sector. Getuige hiervan het recente publieks- en ledenonderzoek. Landelijke organisaties monitoren ook hun eigen werking. Daarnaast is het zeker legitiem dat ook de administratie beschikt over kwantitatieve en kwalitatieve data binnen het beleidsdomein. Voor ons staat hierbij efficiëntie en doelmatigheid centraal. Welk materiaal hebben we? Welk materiaal hebben we nodig en waarom? In welke frequentie wordt dit best geactualiseerd? Wat is de meest efficiënte manier om dit materiaal te verwerven? Hoe zorgen we voor vergelijkbaarheid en duiding bij het materiaal? Enzovoort.

9. CHECKLIST VOOR EEN AMBITIEUS AMATEURKUNSTENBELEID

Eenzijds erkent de sector het belang en de vele verdiensten van het amateurkunstendecreet van 2000. Het decreet gaf de voorbije twintig jaar de nodige flexibiliteit en ruimte om op de vele maatschappelijke, sectorale en beleidstendensen in te spelen. Belangrijk is ook dat de diversiteit van de verschillende disciplines en de vele cross-sectorale samenwerkingen in het decreet gerespecteerd en mogelijk gemaakt werden. Tot slot zorgde het decreet voor stabiliteit tijdens de nogal woelige laatste beleidsperiode. Het is duidelijk dat de **basis en de ruimte van het huidige decreet behouden** moeten blijven. Anderzijds heeft de sector nood aan een beleid dat meer ambitie toont, wat ongetwijfeld ook deels in een aanpassing van het decreet kan worden vertaald. De laatste twintig jaar is er hard gewerkt, vaak binnen moeilijke omstandigheden. Met weinig middelen zijn er bergen verzet. De nood aan verankering en verdieping is groot, zowel inhoudelijk als financieel. Daarom streeft de sector naar een **ambitieuze update van het amateurkunstendecreet, met respect en zorg voor de bestaande invulling van het veld.**

WE SLUITEN AF MET DE NEGENPROEF VAN EEN AMBITIEUS AMATEURKUNSTENBELEID.

1

44% van de Vlamingen (*and counting...*) is amateurkunstenaar

Uit het grootschalig bevolkingsonderzoek blijkt dat er 7% - of een half miljoen amateurkunstbeoefenaars - méér zijn dan in 2008. Dat komt neer op meer dan 2 miljoen beoefenaars of 44% van de Vlamingen. Deze tendens zal zich nog doorzetten, aangezien de grootste stijging te zien is bij de jongste én de oudste leeftijdsgroepen. Bovendien nemen deze amateurkunstenaars meer diverse engagementen op.

- Versterk de landelijke amateurkunstorganisaties om te kunnen inspelen op de grote vraag naar vorming en coaching en om er te kunnen staan voor de steeds groter en diverser wordende gemeenschap van ruim 2 miljoen amateurkunstenaars.

2

Een amateurkunstenebeleid is een beleid op snijlijnen

Door het specifieke DNA van amateurkunsten situeert de beoefening zich op het kruispunt van verschillende sectoren. Amateurkunsten zijn bruggenbouwers bij uitstek. De amateurkunsten leggen niet alleen linken binnen het cultuurdomein – professionele kunsten, sociaal-cultureel volwassenenwerk, deeltijds kunstonderwijs etc. -, maar leggen ook linken naar sectoren buiten kunst en cultuur, zoals naar bijvoorbeeld zorg en welzijn, onderwijs, jeugd en toerisme.

- Een ambitieus amateurkunstenebeleid zet in op overleg met deze domeinen en stimuleert deze verbindingen.

3

Amateurkunsten staan centraal in een breed en divers cultuurdomein

De band tussen amateurkunsten en professionele kunsten is logisch. Amateurkunsten zijn zowel voedingsbodem als afzetmarkt voor de professionele sector. Maar amateurkunsten bieden ook een opstap naar meer cultuurparticipatie in het algemeen. Uit onderzoek blijkt dat amateurkunstenbeoefenaars ook vaker aan passieve cultuurparticipatie doen, zoals naar voorstellingen of musea gaan. Bovendien blijkt dat socio-demografische factoren – zoals opleiding, sociale achtergrond, inkomen en herkomst – minder effect hebben op actieve cultuurparticipatie. Met andere woorden: amateurkunsten zijn laagdrempeliger en bieden een opstap naar passieve participatie. Amateurkunsten staan dus centraal in een breed en divers cultuurbeleid in Vlaanderen.

- ➔ Erken de vele winstpunten door amateurkunsten centraal in een breed en divers cultuurbeleid te plaatsen, ook in het Departement CJM.

4

De landelijke amateurkunstenorganisatie is een verbindende actor

Amateurkunsten vinden plaats op de grens met verschillende domeinen. Logischerwijs zijn er talloze en uiteenlopende spelers en organisaties betrokken bij amateurkunstenbeoefening: van het deeltijds kunstonderwijs tot de gemeenschaps- en cultuurcentra, van de lokale vereniging tot de kunsteducatieve organisatie, van het podium van het jeugdhuis tot de professionele podia. Het is de landelijke amateurkunstenorganisatie die al deze actoren verbindt en de noden van de beoefenaar en discipline vertaalt naar concrete begeleiding en ondersteuning. Ze zijn expert voor hun discipline.

- ➔ Bevestig de expertise van de landelijke amateurkunstenorganisaties om -met de twee voeten in het veld- op maat van de discipline de nodige kruisverbanden aan te gaan en geef hen hiervoor de ruimte.

5

Talentontwikkeling start bij de landelijke amateurkunstenorganisatie

Het Actieplan Talentontwikkeling – opgestart in de vorige beleidsperiode – kan slechts optimaal geïmplementeerd worden als alle landelijke amateurkunstenorganisaties de noodzakelijke middelen en erkenning krijgen om de coördinatie op zich te nemen. Uit onderzoek blijkt dat ontwikkeling één van de belangrijkste motieven is van de amateurkunstenaar. Het is dan ook logisch dat talentontwikkeling centraal staat in het toekomstig ondersteuningsbeleid.

- ➔ Ontwikkel, samen met de sector, een offensief vervolg van de beleidslijn rond talentontwikkeling voor alle disciplines.

6

Gelijkaardige functies – gelijkaardige ambities

De landelijke amateurkunstenorganisaties hebben gelijkaardige functies en ambities, die kunnen gekoppeld worden aan het specifieke drieledige DNA van amateurkunsten dat samengesteld is uit zowel een artistieke, een gemeenschapsvormende als een educatieve component. Die gemeenschappelijkheid uit zich echter in verschillende vormen van ondersteuning en organisatie, afhankelijk van de specifieke noden en de invulling van het veld. De landelijke amateurkunstenorganisatie gedraagt zich daarbij als een veldorganisatie met een vogelperspectief op hun discipline.

- ➔ Respecteer het specifieke en unieke DNA van de amateurkunstensector en waardeer de eigenzinnige aanpak hierbinnen van elke organisatie.

7

Amateurkunstendecreet als pionier voor vereenvoudiging en planlastvermindering

Het (geactualiseerde) amateurkunstendecreet kan een voorbeeld zijn van planlastvermindering en efficiëntiewinst. Het is bovendien een opportuniteit dat intussen ook het Decreet bovenlokale cultuur geëvalueerd zal worden, aangezien de projectsubsidielijn er één is met grote invloed op het amateurkunstenveld.

- ➔ Zet volop in op zo weinig mogelijk administratieve lasten, ga hierbij uit van “vertrouwen boven verantwoording” en een nauwe relatie tussen het Departement en de organisaties.

8

Meer dan 2 miljoen redenen om te investeren in “booming business”

Anno 2020 telt het amateurkunstenveld meer beoefenaars dan ooit, bovendien zal die stijging alleen nog maar toenemen. Die beoefenaars nemen meer diverse engagementen op. Bovendien geven zo’n 420.000 beoefenaars - of één op vijf - aan dat ze nood hebben aan meer vorming en aan meer lokale ondersteuning. Tegelijk merken we op dat er de voorbije tien jaar maar liefst 23% is bespaard op het amateurkunstenveld. Verschillende beleidsevoluties hebben ertoe geleid dat de rol die het Forum voor Amateurkunsten twaalf jaar lang heeft opgenomen, willens nillens gedeeltelijk terecht is gekomen bij de landelijke amateurkunstenorganisaties, zonder dat daarvoor extra (financiële) ruimte werd gecreëerd. Daarbij komt dat de landelijke amateurkunstenorganisaties de komende jaren financieel zullen moeten inzetten om de relance na de coronacrisis mogelijk te maken.

- ➔ Buig het besparingsbeleid van de afgelopen jaren om. Zet offensief in op het versterken van de sector.

Twintig jaar professionalisering en vernieuwing leidt tot verbreding

De amateurkunstensector is op twintig jaar tijd enorm geëvolueerd. Deze evoluties monden de voorbije jaren uit in verschillende verbredingstendensen. De samenwerking met het deeltijds kunstonderwijs werd verankerd in de alternatieve leercontext in het nieuwe Decreet deeltijds kunstonderwijs. Daarnaast gaat Poppunt sinds begin 2020 door het leven als VI.BE, een organisatie die nu ook de professionele muzikant en sector ondersteunt. Creatief Schrijven fuseerde met Jeugd & Poëzie en ondersteunt nu de schrijfliefhebber van jong tot oud. De expertise van de amateurkunstensector wordt erkend en breed ingezet.

➔ Speel in op de expertise en professionaliteit van de sector.

MEER LEZEN?

Onderzoeksrapport 'Bevolkingsonderzoek amateurkunsten' (2020), UGent: vanaf 9 oktober online te raadplegen op amateurkunsten.be

Dit doet me wat. Amateurkunsten in Vlaanderen (2020), Steunpunt Bovenlokale Cultuur OP/TIL: vanaf 9 oktober online te raadplegen op amateurkunsten.be

'Voedingsbodem van kunst en samenleving. An Leenders (Creatief Schrijven) en Luc Nowé (VI. BE) over verbreding in de amateurkunsten' in Wascabi (2020), De Federatie: online raadpleegbaar op www.defederatie.org

Het Departement Onderwijs en Vorming werkt aan een publicatie over het nieuwe Decreet deeltijds kunstonderwijs waarin ook aandacht besteed wordt aan de samenwerking met amateurkunsten. De publicatie wordt zowel online als op papier uitgegeven.

REFERENTIES

Bossuyt, T., & Staes, J. (2020). *Uit de schaduw. De ontwikkeling van kunst- en cultuureducatie in de vrije tijd in Vlaanderen*. Brussel: Publiq.

Vanherwegen, D., Siongers, J., Smits, W., Vangoidsenhoven, G., Lievens, J., & Elchardus, M. (2009). *Amateurkunsten in beeld gebracht*. Gent: Forum voor Amateurkunsten.

Vanherwegen, D., Lievens, J., & Siongers, J. (2016). *Snapshot amateurkunsten: bevindingen op basis van de participatiesurveys 2004-2009-2014 en scholenonderzoek naar cultuureducatie 2013*. Gent: Vakgroep Sociologie - Universiteit Gent.

Van Steen, A., Vanlerberghe, B., & Verhaeghe, E. (2016). *DNA van de amateurkunsten – beschrijvende en beschouwende nota ter ondersteuning van visieontwikkeling*. Gent: Forum voor Amateurkunsten.

Willekens, M., Van Hevele, E., Siongers, J., & Lievens, J. (2019). *Amateurkunstenonderzoek – Vergelijkend rapport: De negen amateurkunstenorganisaties met elkaar vergeleken*. Gent: Vakgroep Sociologie – Universiteit Gent.

Willekens, M., Van Hevele, E., De Baere, M., Siongers, J., & Lievens, J. (2020). *Amateurkunstenonderzoek - Bevolkingsonderzoek amateurkunsten*. Gent: Vakgroep Sociologie – Universiteit Gent.

Een publicatie van De Federatie sociaal-cultureel werk & amateurkunsten, Brussel, september 2020

Contact: Barbara Delft, barbara@defederatie.org

Gallaitstraat 86 bus 12, 1030 Brussel - tel: +32 (0)2 244 93 39 - www.defederatie.org